

PROGRAMMA NATUURONTWIKKELING 2019-2023 *(CONCEPT)*

(waarin opgenomen: Natuurbeheerplan 2019 in de zin van artikel 1.3 SVNL)

Vast te stellen door Provinciale Staten van Noord-Holland
op 12 november 2018

Inhoud

1. Waaron een Programma Natuurontwikkeling?	2
1.1. Inleiding.....	2
1.2. Kansen en bedreigingen.....	2
1.3. Investeren in kwantiteit én kwaliteit	3
1.4. Regionale aanpak en combinatie van functies	3
1.5. Totstandkoming van het Programma Natuurontwikkeling	4
2. Natuurontwikkeling	5
2.1 Europees en nationaal beleid	5
2.2 Biodiversiteit in Noord-Holland	5
2.3 Het Natuurnetwerk Nederland, natuurverbindingen en Natura 2000-gebieden	6
2.4 Voortgang realisatie NNN.....	7
2.5 Actieve soortenbescherming.....	8
2.6 Recreatieve verbindingen voor wandelen en fietsen.....	9
3. Grond	10
3.1. Inleiding: transparantie, marktconformiteit en rechtmatigheid.....	10
3.2. Instrumenten.....	10
3.2.1. Grondverwerving, kavelruil en bedrijfsverplaatsing.....	10
3.2.2. Zelfrealisatie: subsidie voor functieverandering en inrichting (SKNL-regeling).....	10
3.2.3. Volledige schadeloosstelling, onteigening en ontpachting	11
3.2.4. Nieuwe partners.....	11
3.3. Provinciaal grondbezit.....	12
3.3.1. Natuurvriendelijk beheer van provinciaal grondbezit	12
3.3.2. Verkoop van provinciale gronden.....	12
4. Beheer	13
4.1. Visie op beheer	13
4.2. Subsiëring van het natuur- en landschapsbeheer.....	13
4.3. Kaartmateriaal	14
4.4. Beschrijving van leefgebieden	14
4.4.1. Beheer van het Natuurnetwerk Nederland.....	14
4.4.2. Beheer van landschapselementen.....	15
4.4.3. Beheer buiten het NNN: agrarisch natuur- en landschapsbeheer.....	15
4.5. Beoordeling gebiedsaanvragen van agrarische collectieven	17
4.6. Certificering, toezicht en handhaving	18
4.7. Beheer door recreatieschappen	18
4.8. Nationale Parken	19
5. Overzicht van alle projecten	20
6. Financiën	27
7. Kaarten	28

1. Waarom een Programma Natuurontwikkeling?

1.1. Inleiding

Noord-Holland is een prachtige provincie om te wonen, te werken en vrije tijd door te brengen. Dit komt mede door onze grote diversiteit aan natuur- en cultuurlandschappen: bossen, heidevelden, duinen, veenweiden, open polders, kwelders en de Noordzee, Waddenzee en het IJsselmeer. Deze landschappen zijn van internationale betekenis: in Noord-Holland liggen maar liefst negentien Europees beschermde natuurgebieden en vier werelderfgoederen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zowel bewoners als de overheid zich al ruim een eeuw inspanssen om de waarden van deze gebieden veilig te stellen en te vergroten.

Dit Programma Natuurontwikkeling is één van de uitvoeringsprogramma's onder de provinciale Omgevingsvisie. In dit programma beschrijven we welke fysieke projecten wij uitvoeren om de biodiversiteit in Noord-Holland te vergroten en onze natuur- en cultuurlandschappen beleefbaar te maken voor bewoners en bezoekers van onze provincie. Dit doen wij om een aantal redenen. Allereerst vanwege de *intrinsieke waarde* van natuur. Elk levend wezen heeft een unieke waarde die bescherming verdient. Het belang van biologische diversiteit is onder andere vastgelegd in het verdrag van Rio de Janeiro uit 1992, dat door liefst 195 landen is ondertekend. Datzelfde verdrag bekijkt biodiversiteit echter ook vanuit een andere invalshoek: die van haar *gebruikswaarde* voor de mens. De natuur biedt ons grondstoffen, voedsel en economische productiviteit. Drinkwaterzuivering in de duinen, duurzame bosbouw en het afvangen van CO₂ door bladgroen zijn hiervan aansprekende voorbeelden. Ook zorgen natuur en landschap voor een plezierige woon- en werkomgeving, hetgeen bijdraagt aan een gunstig economisch vestigingsklimaat. Ten slotte hebben natuur en landschap *belevingswaarde*: mensen vinden er ruimte voor rust en ontspanning, zijn gezonder en herstellen sneller na ziekte als ze regelmatig in een groene omgeving vertoeven.

1.2. Kansen en bedreigingen

Natuur- en landschapswaarden staan wereldwijd, ook in Noord-Holland, onder druk. Dit komt door een gebrek aan geschikte leefgebieden voor dier- en plantensoorten, versnippering door verstedelijking en infrastructuur en door milieuproblemen zoals onvoldoende waterkwaliteit, verdroging en hoge fosfaat- en stikstofemissies door verkeer, industrie en landbouw. Gelukkig begint het beleid voor herstel van de biodiversiteit, dat enkele decennia geleden is ingezet, zijn vruchten af te werpen. Het Planbureau voor de Leefomgeving rapporteerde in 2016 dat de achteruitgang van de natuurkwaliteit in Nederland is gestopt.¹ In onze provinciale rapportage Biodiversiteit in Noord-Holland was dezelfde trend zichtbaar.² We zijn trots dat een aantal kwetsbare soorten in Noord-Holland is teruggekeerd of hun populatie weer groeit, zoals de slechtvalk, lepelaar, ooievaar, raaf, boommarter en eekhoorn. Onze investeringen hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan de bescherming en de ontwikkeling van prachtige landschappen, zoals de veenweidegebieden, de Gooise bossen en heiden en een nieuw duinlandschap bij de versterkte Hondsbossche Zeewering. We zien bovendien dat stedelingen onze natuurgebieden en landschappen steeds beter weten te vinden om er hun vrije tijd door te brengen.

Desalniettemin voldoet Nederland nog lang niet aan de Europese eisen voor bescherming van soorten en kwetsbare leefgebieden. De achteruitgang van kwetsbare leefgebieden en soorten baart overal in Europa nog zorgen.³ Het is nodig deze trend te keren. Om deze reden blijven wij werken aan het beschermen, realiseren en beheren van een robuuste en hoogwaardige groenstructuur. Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) vormt de ruggengraat van deze groenstructuur, waarbinnen ook vrijwel alle Noord-Hollandse Natura 2000-gebieden en recreatiegebieden zijn gelegen. Tegelijkertijd biedt het NNN ruimte voor vrijetijdsbesteding en vergroten we de beleefbaarheid ervan, onder andere door aanleg van recreatieve routes en voorzieningen. Echter, ook buiten het NNN ligt een grote opgave voor vergroening van de agrarische productie en het stedelijk gebied. Hieraan werken we onder andere door het agrarisch natuurbeheer te stimuleren en door het

1. Planbureau voor de Leefomgeving (2016). *Balans voor de Leefomgeving 2016*. PBL, Den Haag.

2. Provincie Noord-Holland (2017). *Biodiversiteit in Noord-Holland*. Provincie Noord-Holland, Haarlem.

3. European Environmental Agency (2015). *State of nature in the EU. Results from reporting under the nature directives 2007-2012*. EEA Technical report No 2/2015. EEA, Copenhagen.

programma Natuurinclusieve landbouw en de Aanpak Groen Kapitaal. Daarnaast willen we in 2018/2019 werken aan een groen investeringsprogramma voor de Metropoolregio Amsterdam, om zodoende een groene component toe te voegen aan de aanzienlijke ambities voor woningbouw en infrastructuur in deze regio.

We staan er niet alleen voor. Zowel bij de ontwikkeling, als bij de uitvoering van ons beleid en onze projecten werken wij samen met bewoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere overheden. In Noord-Holland zijn duizenden vrijwilligers actief in het beheer van natuur en landschap, milieu- en natuureducatie of in lokale of regionale initiatieven. Al deze 'partners in het veld' zijn wij dankbaar voor hun betrokkenheid, ideeën en kennis. Hun werk heeft een grote betekenis voor de bescherming en ontwikkeling van de biodiversiteit en landschappen in Noord-Holland; daarom blijven wij dit ondersteunen met het programma Betrekken bij Groen.

1.3. Investeren in kwantiteit én kwaliteit

Wij investeren zowel in de kwantiteit als de kwaliteit van de Noord-Hollandse natuur. In Noord-Holland werken wij onverminderd voort aan de afronding van het NNN. Sinds de decentralisatie van het natuurbeleid in 2013 is 2.500 hectare nieuwe NNN gerealiseerd. In totaal is inmiddels zo'n 50.600 hectare gerealiseerd; er resteert nog een opgave van 5.800 hectare. Moeilijker in hectares uit te drukken, maar minstens zo belangrijk, is de verbetering van de natuurkwaliteit in reeds bestaande natuurgebieden. Dit doen wij door het tegengaan van verdroging en de effecten van stikstof- en fosfaatemissies en verbetering van de waterkwaliteit, onder andere via een herstelmaatregelen programma in de Natura 2000-gebieden en door het natuur- en landschapsbeheer te subsidiëren. Het Naardermeer is een mooi voorbeeld van een gebied waar kwantiteit en kwaliteit hand-in-hand gaan. Hier werken wij aan de realisatie van de restantopgave in de 'schil' rond het Naardermeer, waarna het waterpeil in het gehele natuurgebied kan worden verhoogd, hetgeen leidt tot een aanzienlijke verbetering van de natuurkwaliteit. Ook blijven we investeren in de aanleg van natuurbruggen en faunapassages op plaatsen waar infrastructuur een barrière vormt. Een overzicht van onze inspanningen vindt u in de figuur 'Groen in één oogopslag' (fig. 1).

Figuur 1. Groen in één oogopslag

1.4. Regionale aanpak en combinatie van functies

Groene projecten dragen vaak bij aan het realiseren van andere opgaven, zoals klimaatadaptatie, energietransitie, het tegengaan van bodemdaling, het bieden van recreatieve mogelijkheden, landschapsbescherming en natuurinclusieve landbouw. Door een regionale aanpak zoeken we dergelijke combinaties en maken we 'werk met werk'. In 2018 hebben Provinciale Staten aanvullende middelen vrijgemaakt voor afronding van het NNN; bij de inzet van deze middelen zullen steeds dergelijke functiecombinaties gezocht worden.

Een regionale aanpak, waarbij meerdere opgave gecombineerd worden, helpt hierbij. Het programma Oostelijke Vechtplassen bewijst het succes van deze aanpak; in dit programma werken 21 partijen samen om dit gebied een kwaliteitsimpuls te geven door de realisatie van 800 hectare NNN, het baggeren van de Loosdrechtse Plassen, het behouden en verbeteren van verschillende Natura 2000-habitats, de aanleg van recreatieve verbindingen, het herstel van legakkers, het verbeteren van de waterkwaliteit en het transformeren van de watersportsector. Ook het programma Bodemdaling veenweidegebieden kent een dergelijke regionale aanpak, waarbij de thema's water, natuur, landbouw en landschap samenkomen. Ook onze partners werken op deze wijze, zoals onder andere blijkt uit het initiatief Amsterdam Wetlands, waar de terreinbeheerders organisaties Landschap Noord-Holland, Natuurmonumenten, Recreatie Noord-Holland en Staatsbosbeheer de handen ineen hebben geslagen voor de verdere ontwikkeling van het veenweidegebied ten noorden van Amsterdam. Wij zien goede mogelijkheden om dit initiatief te verbinden met het recent gepresenteerde manifest van LTO-Noord Landbouw en landschap in de Metropoolregio Amsterdam en wij spannen ons in financiering voor nieuwe initiatieven in het veenweidegebied beschikbaar te krijgen via het Interbestuurlijk Programma, dat door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit wordt gecoördineerd.

1.5. Totstandkoming van het Programma Natuurontwikkeling

Dit is het eerste Programma Natuurontwikkeling: een nieuw uitvoeringsprogramma onder de provinciale Omgevingsvisie. Het Programma Natuurontwikkeling (PNO) bundelt de oude planfiguren Natuurbeheerplan en Provinciaal Meerjarenprogramma Groen. Bovendien bevat dit PNO een actualisatie van het 'groene grondbeleid'. Met het PNO brengen wij de grote samenhang tussen verwerving, inrichting en beheer van natuur beter tot uitdrukking, en geven we een samenhangend overzicht van de instrumenten die wij hiervoor inzetten. Het PNO wordt jaarlijks geactualiseerd en ter besluitvorming aan Provinciale Staten voorgelegd.

In artikel 1.3 van de Uitvoeringsregeling Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland 2016-2021 (SVNL) staat dat Provinciale Staten een Natuurbeheerplan vaststellen. Dat gebeurt, met ingang van dit jaar, eveneens via dit PNO. De kaarten 'beheertypenkaart', 'ambitiekaart' en 'vaarlandtoeslagkaart' (zie inhoudsopgave) vormen tezamen het Natuurbeheerplan in de zin van artikel 1.3 SVNL. Wanneer de tekst van dit Programma Natuurontwikkeling over 'Natuurbeheerplan' spreekt, wordt bedoeld op deze kaarten. Op de voorbereiding van een besluit tot vaststelling of wijziging van een Natuurbeheerplan is de algemene uniforme voorbereidingsprocedure (afdeling 3.4 Algemene wet bestuursrecht) van toepassing. Op grond van deze procedure had een ieder de mogelijkheid om in de periode van 19 april 2018 tot en met 30 mei 2018 schriftelijk of mondeling een zienswijze in te dienen op het ontwerp-Natuurbeheerplan. De ingediende zienswijzen zijn in een nota van beantwoording voorzien van een reactie van Gedeputeerde Staten en kunnen door Provinciale Staten worden betrokken bij hun besluitvorming. Belanghebbenden hebben de mogelijkheid om beroep in te stellen bij de rechtbank te Haarlem.

2. Natuurontwikkeling

2.1 Europees en nationaal beleid

Europese verdragen en richtlijnen vormen de basis voor het nationale beleid voor natuur, water en milieu. De Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrichtlijn (1992) dienen ter bescherming van planten en dieren en hun leefgebieden. Op basis van deze richtlijnen wijst het Rijk, via de Wet natuurbescherming, Natura 2000-gebieden aan, die tezamen een Europees ecologisch netwerk vormen. Voor elk van deze gebieden beschrijft een beheerplan hoe bijzondere leefgebieden en soorten worden beschermd. Ook wordt in deze plannen beschreven wat de uitdagingen zijn en welke natuurherstel-maatregelen moeten worden uitgevoerd om de gestelde natuurdoelen te halen. De doelstelling van de Kaderrichtlijn Water (KRW, 2000) is dat uiterlijk in 2027 de waterkwaliteit – zowel grond- als oppervlaktewater – op orde is, zowel in chemisch (schoon), als ecologisch (gezond) opzicht. De Nitraatrichtlijn (1991) richt zich eveneens op de verbetering van de waterkwaliteit, door de beperking van nitraten (dierlijke mest en stikstofkunstmest) uit agrarische bronnen. Ten slotte formuleert het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) 2014-2020 doelen voor de verduurzaming en vergroening van de agrarische sector. De uitvoering – bijvoorbeeld het agrarisch natuurbeheer – krijgt gestalte via het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP 3), dat mede wordt gefinancierd door provincies, waterschappen en Rijk.

Het Rijk decentraliseerde het natuur- en landschapsbeleid in 2011 (Onderhandelingsakkoord decentralisatie natuur) en 2013 (Natuurpact) aan de provincies. Het Rijk blijft echter de wettelijke kaders stellen in (onder andere) de Wet ruimtelijke ordening en de Wet natuurbescherming. Ook rapporteert het Rijk aan de Europese Commissie over de uitvoering van de Europese richtlijnen. Haar eigen rol na de decentralisatie beschrijft het Rijk in de “Rijksnatuurvisie 2014, Natuurlijk verder”, die benadrukt dat natuur een plaats heeft midden in de samenleving en zich niet enkel beperkt tot natuurgebieden. Een uitwerking hiervan zijn de inspanningen van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit om landbouw en natuurbescherming te verbinden, via natuurinclusieve landbouw, het behoud van weidevogels en duurzame voedselproductie.

2.2 Biodiversiteit in Noord-Holland

Het provinciale natuurbeleid draait om vergroting van de biodiversiteit. Voor een definitie van dit begrip volgen wij de internationaal geaccepteerde definitie uit het Verdrag van Rio de Janeiro (zie ook hoofdstuk 1): biodiversiteit is “de variabiliteit in organismen uit de gehele wereld, waaronder terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische verbanden waar ze deel van uitmaken; de diversiteit betreft de variatie binnen soorten (genen), tussen soorten en tussen ecosystemen”. Om de ontwikkeling van de biodiversiteit en het effect van onze inspanningen te volgen, houden we voortdurend een vinger aan de pols door een provinciebrede natuurmonitoring. Deze monitoring is landelijk uniform afgesproken in de Werkwijze Monitoring en Beoordeling Natuurnetwerk en Natura 2000/PAS, zodat de resultaten vergelijkbaar zijn en provincies en terreinbeherende organisaties van elkaar kunnen leren. De terreinbeherende organisaties voeren de monitoring grotendeels uit; de resultaten delen zij met elkaar en met de provincies, die ze vervolgens ook gebruiken voor rapportages aan het Rijk en de Europese Commissie.

Naast de provinciebrede natuurmonitoring kijken we ook specifiek naar aparte soorten en soortgroepen, zoals kleine zoogdieren, vlinders en libellen, vogels, planten, vleermuizen, amfibieën en reptielen. Dit gebeurt via het Netwerk Ecologische Monitoring, een samenwerkingsverband van onder andere het Rijk, provincies, het Planbureau voor de Leefomgeving en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). NEM-gegevens zijn veelal afkomstig van vrijwillige waarnemers, die worden begeleid door soortenbeschermingsorganisaties zoals de Vlinderstichting, SOVON, RAVON en de Zoogdierverseniging. Deze gegevens, en ook losse waarnemingen van plant- of diersoorten, worden centraal verzameld in de Nationale Databank Flora en Fauna. Op basis hiervan kan het CBS de zgn. Living Planet Index uitrekenen; de ruggengraat van de provinciale rapportage Biodiversiteit in Noord-Holland. Deze rapportage is voor het eerst in 2017 gepubliceerd; wij zijn voornemens deze rapportage eens per twee jaar uit te brengen en in 2018 Provinciale Staten door middel van een brief over de voortgang te informeren.

Vanzelfsprekend houden we nauwlettend in het oog welke nieuwe (technische) ontwikkelingen ons kunnen helpen bij de uitvoering van monitoring. Zo werken we sinds 2018 voor de inventarisatie van noordse woelmuizen met *eDNA*-analyses en werken we samen met onderzoeksinstituten bij het inzetten van drones en *remote sensing* om de kwaliteit van duinvegetaties te volgen. Overigens blijft, naast alle technische mogelijkheden, de inzet van de vele onderzoeksvrijwilligers van onmisbaar belang. Zo kunnen geïnteresseerden via de website www.wildspotter.nl helpen om videobeelden te analyseren. Op deze manier is bijvoorbeeld ontdekt dat de natuurverbinding Naardermeer-Ankeveen inmiddels door de otter wordt gebruikt, en bij de ecologische stapsteen nabij het Amsterdam-Rijnkanaal zijn kleine plevieren gesignaleerd!

2.3 Het Natuurnetwerk Nederland, natuurverbindingen en Natura 2000-gebieden

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is de nationaal samenhangende structuur van te beschermen en te ontwikkelen natuurgebieden. Het NNN heeft meerdere functies: het is een ecologisch netwerk, draagt bij aan waterberging, het tegengaan van bodemdaling en vormt tegelijkertijd het grootste recreatiegebied van Nederland. Op sommige plaatsen is deze structuur ecologisch hoogwaardig, op andere plaatsen meer gericht op vrijetijdsbesteding. Het Twiske is een mooi voorbeeld dat ecologische en recreatieve functies goed kunnen samengaan: het gebied is aangewezen als NNN en Natura 2000-gebied, maar ook een recreatiegebied dat in 2016 ruim 1,2 miljoen bezoekers trok. Diezelfde combinatie van functies zien we ook in het Noord-Hollandse duingebied en de Gooise bossen en heidevelden. Uit evaluaties blijkt dat de gedachte achter het NNN, het verbinden van leefgebieden voor soorten, effectief is om de biodiversiteit te behouden en te herstellen.⁴ Wij willen dus zorgvuldig omspringen met het NNN; afronding ervan is noodzakelijk om deze volwaardig te laten functioneren.

Ook natuurverbindingen zijn onmisbaar voor het volwaardig functioneren van het NNN. Veel natuurgebieden zijn te klein om te kunnen dienen als volwaardig leefgebied voor soorten. Natuurbruggen, natuurlijke oevers, plas-dras-bermen en faunapassages verbinden afzonderlijke natuurgebieden en vergroten het leefgebied. In gebieden met minder ecologisch potentieel vormen ze bovendien de groen-blauwe dooradering van het landschap en zijn ze zo toch een belangrijke bron van biodiversiteit. We koppelen onze inzet voor de aanleg van natuurverbindingen zoveel mogelijk aan infrastructurele en recreatieve maatregelen, bijvoorbeeld bij aanleg en onderhoud van provinciale wegen, omdat dat tot aanzienlijk synergievoordeel leidt. Daarnaast monitoren we het effect van natuurverbindingen. Dat geldt voor alle natuurbruggen die we realiseren, maar ook faunatunnels worden vaak met camera's uitgerust om te zien of dieren er gebruik van maken. Voor het meten van de effecten van het natuurvriendelijk bermbeheer wordt momenteel een monitoringmethodiek ontwikkeld.

De aanwijzing van NNN-gebieden ('begrenzing'), de natuurverbindingen en het weidevogelleefgebied, de planologische bescherming en de afweging welke ruimtelijke ontwikkelingen binnen deze gebieden zijn toegestaan, verloopt via de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV). De artikelen 19 (NNN en natuurverbindingen) en 25 (weidevogelleefgebied) van de PRV bepalen dat ruimtelijke ontwikkelingen in deze gebieden die zorgen voor een negatief effect op de 'wezenlijke kenmerken en waarden', niet zijn toegestaan. Hierop is een uitzondering mogelijk als de ontwikkeling een groot openbaar belang dient, er geen reële alternatieven zijn en de negatieve effecten op de natuurwaarden worden beperkt (mitigatie) en gecompenseerd. De afgesproken natuurcompensatie wordt vastgelegd in een compensatieplan en de provincie en de initiatiefnemer van de ruimtelijke ontwikkeling sluiten een compensatieovereenkomst. De reeds afgesproken natuurcompensatie-projecten staan in dit Programma Natuurontwikkeling, zodat wij de voortgang ervan goed kunnen volgen. Hiernaast is voor het uitvoeren van activiteiten in en rondom Natura 2000-gebieden een vergunning nodig wanneer sprake kan zijn van significant negatieve effecten op.

In 2018 hebben we een zorgvuldige beschrijving gemaakt van de wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN. Hiermee kunnen we ruimtelijke initiatieven beter beoordelen, ongewenste ontwikkelingen tegengaan en gewenste ontwikkelingen ondersteunen. Bij de beschrijving van deze wezenlijke kenmerken en waarden is gedetailleerd naar alle Noord-Hollandse natuurgebieden gekeken. Als 'bijvangst' zijn hierbij diverse kansen gesignaleerd, die wij in 2019 trachten te verzilveren. Het gaat om diverse mogelijke aanpassingen van de

4. Planbureau voor de Leefomgeving (2016). *Balans voor de Leefomgeving 2016*. PBL, Den Haag.

NNN-begrenzing (bij Schagerwad, de natuureservaten rond Kolhorn en de Koopmanspolder bij Medemblik); aanpassing van beheertypen of ambitietypen (bij Wieringen, nabij de Koopmanspolder, bij het Waarderhout in Heerhugowaard en bij het Alkmaarder- en Uitgeestermeer, Zwaansmeer en Dorregeesterpolder) en kansen voor de realisatie van natuurverbindingen. Met name dit laatste onderwerp kan in 2019 tot nieuwe natuurontwikkelingsprojecten leiden.

Naast de kwantitatieve doelstelling om het NNN af te ronden, werken we aan kwaliteitsverbetering in de bestaande Natura 2000- en NNN-gebieden. In de Natura 2000-gebieden voeren de terreinbeherende organisaties natuurherstelmaatregelen uit, om de instandhoudingsdoelen van deze gebieden te realiseren. De meeste herstelmaatregelen worden getroffen in het kader van het Programma Aanpak Stikstof (PAS), zoals baggeren, het verwijderen van de bovengrond, maaien en bomenkap ten gunste van verstuing in de duinen. Daarnaast biedt de SKNL-regeling de mogelijkheid om de kwaliteit van natuurgebieden te verbeteren (zie paragraaf 3.2.2).

2.4 Voortgang realisatie NNN

In Noord-Holland is 56.400 hectare begrensd als NNN (stand per 1 januari 2018, zie tabel 1), waarvan 50.600 hectare (bijna 90%) is gerealiseerd. De restantopgave is dus nog 5.800 hectare, waarvan 1.600 hectare reeds is verworven, maar nog niet ingericht. De overige 4.200 hectare is nog niet verworven en nog niet ingericht. Wij beschouwen het NNN als voltooid wanneer alle als zodanig aangewezen gronden zijn ingericht en worden beheerd conform de doelstellingen in de beheertypenkaart. Op een later moment kan de natuurkwaliteit in het NNN worden verhoogd, zodat ook de doelstellingen in de ambitiekaart worden gerealiseerd.⁵

In tabel 1 is te zien dat, sinds de decentralisatie van het natuurbeleid in 2013:

- de omvang van het NNN ('begrensd oppervlakte') met ongeveer 1.200 hectare is toegenomen, van circa 55.200 hectare naar 56.400 hectare. Dit is vrijwel overal het gevolg van het begrenzen van reeds bestaande natuurgebieden die nog geen NNN waren. Zo zorgen we voor planologische bescherming van deze gebieden en kan de beheerder een subsidie voor natuurbeheer aanvragen. Het gaat hier doorgaans dus niet om 'nieuwe natuurgebieden', maar om natuurgebieden die er al waren;
- ongeveer 2.500 hectare begrensde NNN daadwerkelijk is gerealiseerd als natuurgebied;
- de restantopgave, als gevolg hiervan, met ruim 1.300 hectare is afgenomen: van 7.107 hectare naar 5.800 hectare.

PMG/PNO	Begrensd NNN	Gerealiseerd NNN	Nog te realiseren NNN
2014-2018	55.202 ha	48.095 ha	7.107 ha (waarvan nog 4.301 ha te verwerven)
2015-2019	55.517 ha	48.351 ha	7.157 ha (waarvan nog 4.229 ha te verwerven)
2016-2020	55.850 ha	49.028 ha	6.822 ha (waarvan nog 4.919 ha te verwerven)
2017-2021	56.268 ha	50.127 ha	6.141 ha (waarvan nog 4.365 ha te verwerven)
2018-2022	56.300 ha	50.400 ha	5.900 ha (waarvan nog 4.300 ha te verwerven)
2019-2023	56.400 ha	50.600 ha	5.800 ha (waarvan nog 4.200 ha te verwerven)

Tabel 1. Realisatie NNN sinds 2014. De oppervlaktes NNN kunnen jaarlijks in beperkte mate wijzigen vanwege correcties in de begrenzing. Daarnaast wordt de methode om de realisatie en de restantopgave te berekenen steeds verder verfijnd, wat ook tot cijfermatige wijzigingen leidt. In bovenstaande tabel is uitgegaan van de voortgangkaart per 1 januari 2018.

Binnen het NNN zijn nog twee zogenoemde 'zoekgebieden' begrensd, in de Horstermeerpolder (76 hectare) nabij Ankeveen en nabij de Bovenlanden bij Aalsmeer (14,6 hectare). In deze gebieden moet nog een concrete NNN-begrenzing plaatsvinden, die zal voortvloeien uit een gebiedsproces dat nog loopt.

5. De gronden in provinciaal eigendom, gelegen binnen het NNN, beschouwen wij nog niet als gerealiseerd NNN, omdat deze doorgaans nog verkocht zullen worden aan een eindbeheerder. Wij maken hierop een uitzondering als het gronden betreft die voor langere tijd (of permanent) in provinciaal eigendom blijven.

In ons coalitieakkoord hebben wij de doelstelling geformuleerd om jaarlijks 250 hectare nieuw NNN te realiseren. In dit Programma Natuurontwikkeling rapporteren wij over de voortgang van projecten. In 2017 is de gerealiseerde NNN toegenomen met 224 hectare. Enkele aansprekende resultaten zijn:

- realisatie van de projecten Vliegveld Bergen (83 hectare), Holendrecht polder en natuurcompensatie nabij Diemen (25 hectare);
- afronding van enkele kleinere projecten, zoals de omvorming van het Vafamil-terrein bij Bloemendaal (5 hectare), project Waterrijk bij Bakkum (3,2 hectare) en Roggesloot bij Dorpszicht op Texel (11 hectare);
- door functieverandering via de SKNL-regeling (zie paragraaf 3.2.2.) hebben particuliere grondeigenaren, maar bijvoorbeeld ook Staatsbosbeheer, circa 130 hectare nieuw NNN gerealiseerd;
- de projecten Wijde Blik, Tuinen van West en verbindingszone Amsterdamse Bos dragen door kwaliteitsverbetering bij aan een hogere biodiversiteit.

Wij werken aan de restantopgave door deze 'onder te brengen' in projecten. De projecten waaraan wij momenteel werken, zijn opgenomen in dit Programma Natuurontwikkeling (zie hoofdstuk 5). Als lopende projecten worden afgerond, ontstaat ruimte voor het starten van nieuwe projecten. Op dit moment richten wij ons voornamelijk op afronding van het NNN op Texel en in de Gooi- & Vechtstreek. Het volgende speerpunt zal zijn om de restantopgave in het veenweidegebied van Laag Holland (circa 1.900 hectare) aan te pakken. In tabel 2 staat een prognose voor de realisatie van NNN en kwaliteitsimpulsen in bestaande natuurgebieden, voor de komende jaren. Opgemerkt moet worden dat deze prognose sterk afhankelijk is van de voortgang in de lopende projecten, de start van nieuwe projecten en van initiatieven van derden, dus dat hierin – zeker naarmate verder in de toekomst wordt gekeken – nog aanzienlijke wijzigingen kunnen optreden.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024 en verder
Te realiseren NNN	283 ha	186 ha	60 ha	84 ha	90 ha	1796 ha
Kwaliteitsverbetering	453 ha	30 ha	60 ha	60 ha	30 ha	254 ha

Tabel 2. Prognose realisatie NNN en kwaliteitsverbetering. In bovenstaande tabel is uitgegaan van de nu bekende projecten in het Programma Natuurontwikkeling.

Ons streven is het NNN in 2027 af te ronden. Hoewel wij sinds de decentralisatie van het natuurbeleid onze ambitie halen om jaarlijks gemiddeld 250 hectare nieuw NNN te realiseren, zal dit niet voldoende zijn om de restantopgave in de komende negen jaar te realiseren. Dat betekent dat het tempo omhoog zal moeten. Hiertoe zijn inmiddels meerdere acties in gang gezet, zoals het vrijmaken van aanvullende middelen, het inzetten van het instrument van volledige schadeloosstelling/onteigening nabij het Naardermeer en in het gebied 't Hol in de Vechtplassen en de start van een integraal programma in de Oostelijke Vechtplassen. Ook zal in 2019 een aantal nieuwe grond-instrumenten worden ingezet (zie hoofdstuk 3). In aanvulling hierop voeren wij in 2019 een herijking van de NNN-begrenzing uit, om te verkennen of aanpassing van de begrenzing kan leiden tot het verzilveren van kansen respectievelijk het stoppen van onze inspanningen in gebieden waar NNN-realisatie niet langer realistisch of ecologisch zinvol moet worden geacht. Het uitgangspunt van deze herijking is dat deze 'hectareneutraal' plaatsvindt, m.a.w. dat het NNN niet groter of kleiner wordt dan de oppervlakte die nu begrensd is. Een ander uitgangspunt is uiteraard dat de ecologische samenhang van het NNN gelijk blijft of verbetert.

2.5 Actieve soortenbescherming

Met de inwerkingtreding van de Wet Natuurbescherming zijn de provincies ook de verantwoordelijkheid geworden voor actieve soortenbescherming: het nemen van maatregelen voor het behoud en herstel van Europees en internationaal beschermde soorten en zgn. 'rode-lijstsoorten' en hun leefgebied. Noord-Holland kent vele van deze bijzondere soorten. Nu spannen wij ons al jaren in voor soortenbescherming door onze werkzaamheden in het NNN, Natura 2000-gebieden en het (agrarisch) natuurbeheer. Desalniettemin zijn er nog soorten die zich niet in een gunstige staat van instandhouding bevinden. Gelet op de nieuwe taak die de Wet natuurbescherming ons geeft, zullen wij onderzoeken op welke wijze wij deze soorten een steuntje in de rug kunnen geven. Wij geven prioriteit aan soorten waarvan een relatief groot deel van de Nederlandse

populatie zich voortplant of overwintert binnen onze provincie en waarvoor wij nog geen bestaand beschermingsbeleid hebben. Ook zullen wij bepalen over welke soorten de nu beschikbare kennis niet toereikend is om gerichte maatregelen te kunnen nemen en zullen wij hier een onderzoeksprogramma aan koppelen. Ten slotte zullen wij verkennen hoe wij initiatieven van particulieren en vrijwilligersorganisaties kunnen ondersteunen. Vanzelfsprekend zullen wij dit onderzoek verrichten in nauw overleg met terreinbeherende organisaties en soortenbeschermingsorganisaties. In het Programma Natuurontwikkeling 2020-2024 zullen wij de resultaten van dit onderzoek en onze vervolgacties beschrijven.

2.6 Recreatieve verbindingen voor wandelen en fietsen

Wij willen de toegankelijkheid van de provinciale natuurgebieden en landschappen verbeteren. Dit doen wij met een subsidieregeling voor de realisatie van een wandelnetwerk en toeristische overstappunten (TOP's). TOP's vormen een herkenbare entree van het landelijk gebied; ze bieden voorzieningen en informatie voor recreanten. De voltooiing van het provinciale wandelnetwerk – een laatste uitbreiding van ongeveer 2.000 kilometer – is voorzien in de komende jaren; in 2018 is een aanvraag van de regio West-Friesland voor 500 kilometer ontvangen, van de regio Amstelland voor 250 kilometer en is in de regio Zuid-Kennemerland gestart met de voorbereiding. Wij continueren onze bijdrage aan het aanleggen en beheren van boerenlandpaden door agrarische ondernemers, omdat deze een belangrijke bijdrage leveren aan de toegankelijkheid van het landelijk gebied. Ze bieden recreanten bovendien de mogelijkheid om het agrarisch bedrijf van nabij te ervaren en bieden agrariërs een mogelijkheid om neveninkomsten te genereren. Recreatie Noord-Holland heeft de opdracht om de bestaande (ruim 110 km) en nieuwe (uitgangspunt is 10-15 km erbij) boerenlandpaden te beheren. Voor fietsers hebben wij het 'Perspectief Fiets, De toekomst van de fiets in de provincie Noord-Holland' opgesteld, dat het basisnetwerk (utilitair en recreatief) voor de fiets omvat. [Vaststelling hiervan door GS is in voorbereiding, na vaststelling link opnemen] Naar aanleiding van onderzoek van de Fietsersbond hebben wij middelen beschikbaar gesteld om knelpunten op te lossen.

3. Grond

3.1. Inleiding: transparantie, marktconformiteit en rechtmatigheid

Grond is essentieel voor de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Dit Programma Natuurontwikkeling bevat, ter uitwerking van wet- en regelgeving en het algemene provinciale grondbeleid, een overzicht van grond-instrumenten die wij inzetten om het NNN te realiseren. Ook lichten wij toe hoe wij omgaan met het eigendom, beheer en eventuele verkoop of verpachting van provinciale gronden.

Algemene uitgangspunten van het provinciale grondbeleid zijn transparantie, marktconformiteit en rechtmatigheid. *Transparantie* betekent in dit geval dat, wanneer sprake is van verkoop of verpachting van provinciale gronden, op de provinciale website kenbaar wordt gemaakt op welke wijze dat zal gebeuren en wie hiervoor in aanmerking komt. *Marktconformiteit* betekent dat wij bij verwerving, verkoop en verpachting van gronden de marktprijs als uitgangspunt hanteren. Deze wordt bepaald door een gecertificeerd taxateur. Afwijking van de marktprijs is uitzonderlijk; als dit aan de orde is motiveren wij dit zorgvuldig. *Rechtmatigheid* betekent dat wij altijd handelen volgens de geldende wet- en regelgeving.

Met de decentralisatie van het natuurbeleid is de provincie eigenaar geworden van een aanzienlijk areaal grond. In het Onderhandelingsakkoord decentralisatie natuurbeleid (2011) is afgesproken dat deze gronden worden ingezet voor de realisatie van het NNN. Dat kan gebeuren door deze gronden in te richten (wanneer ze binnen het NNN zijn gelegen), door ze in te zetten voor kavelruil of bedrijfsverplaatsing (zie paragraaf 3.2.1.) of door verkoop, waarna de opbrengsten worden toegevoegd aan de Reserve Groen.

3.2. Instrumenten

3.2.1. Grondverwerving, kavelruil en bedrijfsverplaatsing

Wij voeren een actief grondbeleid, hetgeen inhoudt dat wij gronden verwerven wanneer dit bijdraagt aan de realisatie van onze beleidsdoelen. Soms betreft het gronden die binnen het NNN zijn gelegen; soms ruilgrond buiten het NNN, met het oogmerk deze te gebruiken voor kavelruil of bedrijfsverplaatsing. Onze subsidieregelingen voor kavelruil en bedrijfsverplaatsing (*binnen het NNN* en *binnen het Groene-Uitweggebied*) kunnen een dergelijke ruiling ondersteunen.

Wij houden de provinciale 'koopplicht' in stand. De koopplicht houdt in dat wij garanderen gronden te verwerven die binnen het NNN zijn gelegen, wanneer deze ons tegen een marktconforme prijs worden aangeboden. In 2019 onderzoeken wij of het instrumentarium van de Wet voorkeursrecht gemeenten benut kan worden om de realisatie van het NNN te versnellen. Over de resultaten van deze verkenning rapporteren wij in het Programma Natuurontwikkeling 2020-2024.

Uit evaluatie blijkt dat de beheergrondbanken Laag Holland, Amstelscheg en Groene Uitweg weinig tot geen effect hebben gehad. Daarom zullen wij deze grondbanken afbouwen en geen nieuwe instellen. Andere, meer flexibele grondinstrumenten (zoals kavelruil, strategische grondaankopen en in voorkomende gevallen verpachtingen) die ten dienste staan van natuurontwikkeling en agrarische structuurversterking, kunnen hiervoor in de plaats komen. Wij gaan hierover het gesprek aan met de betrokken partners..

3.2.2. Zelfrealisatie: subsidie voor functieverandering en inrichting (SKNL-regeling)

Realisatie van natuur kan ook plaatsvinden door de grondeigenaar zelf. In dat geval is geen verwerving aan de orde, maar worden percelen met een agrarische functie, omgezet naar een natuurfunctie. De bestemming en het gebruik worden aangepast aan de natuurdoelen in de ambitiekaart. Dit leidt tot een waardevermindering van de desbetreffende percelen. Deze waardevermindering vergoeden wij via de *Uitvoeringsregeling Kwaliteitsimpuls Noord-Holland* (de zgn. SKNL-regeling). Ook stellen wij via de SKNL-regeling subsidie beschikbaar voor de inrichting van percelen. Beide onderdelen van de SKNL-regeling (functieverandering en inrichting) lichten wij hierna toe.

Subsidie voor functieverandering

De SKNL-regeling compenseert de waardevermindering van de grond die voortvloeit uit de omvorming van een agrarische functie naar een natuurfunctie. Door middel van een taxatie bepalen wij het verschil tussen de agrarische waarde en de natuurwaarde; dit verschil bepaalt de hoogte van de subsidie. Als het beoogde natuurdoel nauwelijks of geen agrarisch gebruik meer mogelijk maakt (zoals in moerasgebieden) zal de waardevermindering en dus de subsidie hoger zijn dan wanneer nog wel enige mate van agrarisch gebruik mogelijk – of zelfs wenselijk – is (zoals bij natuurdoelen gericht op weidevogels). Wij verstrekken de subsidie voor functieverandering onder de voorwaarde dat binnen de termijn van één jaar een ‘kwalitatieve verplichting’ wordt gevestigd, waarin het gebruik van de grond ten behoeve van het NNN wordt gewaarborgd en vast komt te liggen tussen de grondeigenaar en de provincie Noord-Holland. Deze kwalitatieve verplichting wordt ingeschreven in de openbare registers (het Kadaster), waardoor deze ook na eventuele verkoop van de gronden in stand blijft. Met de kwalitatieve verplichting is gewaarborgd dat de eigenaar zorg blijft dragen voor goed beheer van de afgesproken natuurwaarden.

Wanneer in een gebiedsproces grond wordt overgedragen waar een nieuwe eigenaar NNN zal realiseren, kan zich de situatie voordoen dat deze nieuwe eigenaar de desbetreffende gronden voor een agrarische prijs moet kopen vóórdat hij een SKNL-subsidie voor functieverandering kan ontvangen. Dat levert voor hem/haar een financieel risico op, wat ertoe kan leiden dat de eigenaar afziet van deelname aan het gebiedsproces, waarmee de realisatie van het NNN in het geding komt. Door bij de aktepassering de vergoeding ter hoogte van de waardevermindering voor de nieuwe eigenaar te verrekenen, in ruil voor het vestigen van een kwalitatieve verplichting op de desbetreffende gronden, willen we dergelijke processen ter realisatie van het NNN aantrekkelijker maken. Vanzelfsprekend is een voorwaarde hiervoor dat de nieuwe eigenaar zou voldoen aan de voorwaarden voor SKNL-subsidie voor functieverandering op de verkregen grond.

Voor gronden in particulier eigendom die *geen* agrarische functie hebben, bestaat geen subsidieregeling voor functieverandering. Dat belemmert de realisatie van NNN op deze gronden. In 2019 zal verkend worden of het opportuun is om een dergelijke subsidieregeling tot stand te brengen.

Subsidie voor inrichtingsmaatregelen

In de meeste gevallen zal een subsidieaanvraag voor functieverandering gepaard gaan met een subsidieaanvraag voor de inrichtingsmaatregelen die nodig zijn om het beoogde natuurdoel (zoals opgenomen in de ambitiekaart) te realiseren. Daarnaast is ook in bestaande natuurgebieden soms een eenmalige investering nodig om het in de ambitiekaart beoogde natuurdoel te bereiken of om de aanwezige natuurkwaliteit te verhogen. Ook hiervoor verstrekken wij subsidie via de SKNL-regeling.

3.2.3. Volledige schadeloosstelling, onteigening en ontpachting

Verwerving van gronden vindt in beginsel plaats op basis van vrijwilligheid. Echter, verwerving tegen volledige schadeloosstelling of onteigening kan aan de orde zijn als sprake is van het realiseren van belangrijke delen van het NNN.

In sommige gevallen is de wijziging of beëindiging van pachtovereenkomsten tussen terreinbeherende organisaties en agrarische pachters, waarin geen passende afspraken zijn gemaakt om het beoogde natuurdoel te realiseren, gewenst. De provincie is geen partij in de privaatrechtelijke rechtsverhouding tussen verpachters en pachters. Echter, wanneer de verpachter de desbetreffende gronden in verpachte staat in eigendom heeft gekregen ter realisering van voornoemd doel, vinden wij het wenselijk een bijdrage te leveren aan de wijziging of beëindiging van de pachtovereenkomst. In 2019 willen wij hiervoor een subsidieregeling tot stand brengen.

3.2.4. Nieuwe partners

Realisatie van natuur vindt van oudsher voornamelijk plaats door terreinbeherende organisaties, agrarische ondernemers, particulieren of de provincie zelf. In 2018 is onderzocht op welke wijze nieuwe partners, zoals bedrijven of financiële instellingen, verleid kunnen worden om grond te verwerven en in te richten voor

natuurrealisatie. Uit dit onderzoek bleek dat deze partijen geïnteresseerd kunnen zijn, maar dat onbekendheid met het provinciale beleid en de als knellend ervaren provinciale regels voor de begrenzing en inrichting van het NNN, hen weerhouden. In 2019 zal verkend worden op welke wijze hierin verbetering kan worden aangebracht.

3.3. Provinciaal grondbezit

3.3.1. Natuurvriendelijk beheer van provinciaal grondbezit

Wij voelen ons verantwoordelijk voor een natuurvriendelijk beheer van alle gronden die – tijdelijk of permanent – provinciaal eigendom zijn. Bij het beheer van de bermen en oevers van provinciale (vaar)wegen houden we rekening met de wettelijk beschermde soorten, maar ook met soorten die staan voor een hoge biodiversiteit, zoals orchideeën. Biodiversiteit maakt deel uit van de onderhoudsopdrachten voor provinciale (vaar)wegen en kunstwerken, bijvoorbeeld in de vorm van faunavoorzieningen. De afspraken hieromtrent zijn beschreven in de Uitwerkingsnota groenzones provinciale infrastructuur [Vaststelling hiervan door GS is in voorbereiding, na vaststelling link opnemen].

Bij verpachting van provinciale gronden buiten het NNN gelden voorwaarden ten aanzien van bescherming van nesten in het broedseizoen op weidevogelgrasland, een verbod op het gebruik van mest en bestrijdingsmiddelen op perceelsranden en het inzaaien met bloemen van perceelsranden op bouwland.

3.3.2. Verkoop van provinciale gronden

Verkoop van provinciale gronden gebeurt in beginsel door middel van een openbare verkoopprocedure, zodat een ieder die geïnteresseerd is om het eigendom en beheer te verkrijgen, zijn/haar interesse kenbaar kan maken. Echter, in een aantal situaties vinden wij het gewenst om een uitzondering te maken op dit uitgangspunt. Wanneer wij een dergelijke uitzondering maken, vermelden wij dit op de provinciale website, onder verwijzing naar (één van) onderstaande redenen:

1. indien redelijkerwijs slechts één beheerder het gewenste beheer kan uitvoeren. Dit kan het geval zijn wanneer de desbetreffende gronden voor derden ontoegankelijk zijn, of bij percelen tot maximaal 5 hectare die voor een groot deel zijn omgrensd door één beheerder;
2. indien onderhandse verkoop leidt tot een aantoonbare besparing op de inrichtings- en/of beheerkosten. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn indien de aankopende partij géén beroep doet op subsidie voor inrichting en/of beheer;
3. wanneer sprake is van uitruil van gronden gelegen *binnen* het NNN naar provinciale gronden gelegen *buiten* NNN, vindt onderhandse verkoop plaats aan de ruilende grondeigenaar en komt hij/zij in aanmerking om maximaal 20% extra grond te kopen ten opzichte van de te verkopen oppervlakte NNN;
4. wanneer provinciale gronden worden ingebracht in een gebiedsproces, dit gebiedsproces openbaar is aangekondigd en grondeigenaren in en nabij het desbetreffende gebied zijn uitgenodigd aan het gebiedsproces deel te nemen, kan provinciale grond worden verkocht aan de grondeigenaren die zich voor dit gebiedsproces hebben gemeld.

In de afgelopen jaren hebben we provinciale gronden die bestemd zijn voor natuurontwikkeling, verkocht aan particuliere eigenaren of terreinbeherende organisaties, waarbij de natuurwaarden worden geborgd door het vestigen van een kwalitatieve verplichting. In 2019 zullen het toezicht en de handhaving van deze kwalitatieve verplichtingen nader worden uitgewerkt. Alternatieve methoden van verkoop, zoals een veiling, zijn onvoldoende succesvol gebleken en zullen niet worden gecontinueerd.

Het is ook mogelijk dat de provincie zelf beheerder blijft van de gronden. Wij verkennen in 2019 in welke gevallen wij natuurgonden niet willen verkopen, maar zelf zorg dragen voor het beheer – bijvoorbeeld door het maken van afspraken met gecertificeerde beheerders.

4. Beheer

4.1. Visie op beheer

Natuur-, landschaps- en recreatiebeheer kan vele vormen aannemen. Afhankelijk van de natuurdoelen en maatschappelijke wensen kan beheer variëren van zeer extensief, gericht op natuurlijke dynamiek, tot zeer intensief, met maatregelen zoals begrazing, beweiding, plaggen, kappen, hooien, maaien en bejaging. Ook indirect beheer, gericht op het tegengaan van ongewenste externe invloeden zoals water- of bodemverontreiniging, is van groot belang. In beginsel streven wij naar het bevorderen van natuurlijke dynamiek. Hierop maken wij een uitzondering als openbare veiligheid, zwaarwegende redenen van economisch belang, kwetsbare soortenpopulaties of cultuurhistorische waarden een intensiever beheer vragen.

De provincies zijn verantwoordelijk voor de sturing op, en medefinanciering van, adequaat natuur- en landschapsbeheer. Hieronder verstaan wij beheer dat zich richt op het duurzaam, effectief en efficiënt realiseren van de beheerdoelen die wij vastleggen in dit Programma Natuurontwikkeling. Noord-Holland kent een groot aantal beheerders van natuur- en recreatiegebieden, landschap en cultuurhistorisch erfgoed: terreinbeherende organisaties, particuliere eigenaren, agrarische ondernemers, recreatieschappen, waterschappen en gemeenten. Wij verwachten van beheerders dat zij zorgen voor professioneel, samenhangend beheer, in samenwerking met elkaar en met andere partners. De kwaliteit en het resultaat van het beheer toetsen wij door certificering van beheerders, monitoring van natuurwaarden en gesprekken hierover tussen de provincie en beheerders.

4.2. Subsidiëring van het natuur- en landschapsbeheer

De financiering van het beheer beschouwen wij als een gedeelde verantwoordelijkheid van de overheid en de beheerders. Wij leveren hieraan een aanzienlijke bijdrage door onverkort vast te houden aan de systematiek en vergoedingen van het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Het SNL is een landelijk uniform stelsel, dat garandeert dat beheerders in alle provincies een vergelijkbare vergoeding krijgen voor hun werkzaamheden.⁶ Daarnaast is het SNL getoetst door de Europese Commissie, opdat subsidie voor natuurbeheer geen ongeoorloofde staatssteun oplevert.

Subsidie voor natuur- en landschapsbeheer wordt verstrekt via:

- de Uitvoeringsregeling Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland voor subsidiebeschikkingen die zijn afgegeven vóór 1 januari 2016;
- de Uitvoeringsregeling Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland 2016-2021 (SVNL 2016-2021) voor subsidiebeschikkingen die zijn afgegeven vanaf 1 januari 2016.

Subsidieaanvragen worden getoetst aan deze uitvoeringsregelingen en aan bijzondere bepalingen die Gedeputeerde Staten kunnen opnemen in het besluit over de openstellingsperiode en de hoogte van de subsidieplafonds. Dit besluit wordt jaarlijks door Gedeputeerde Staten vastgesteld. De uitvoeringsregelingen, de periode van openstelling en de subsidieplafonds worden bekendgemaakt in het Provinciaal Blad en op de website van de provincie. Subsidie wordt verstrekt voor de duur van zes kalenderjaren, van 1 januari tot en met 31 december. Indien van toepassing kan de subsidie worden verhoogd met toeslagen, zoals:

- monitoring. Deze toeslag is beschikbaar voor het verzamelen van gegevens ten behoeve van de monitoring van natuurkwaliteit;
- openstellingsbijdrage. Dit is een bijdrage in de kosten die voortvloeien uit het onderhoud van voorzieningen en het toezicht dat nodig is in natuurgebieden;
- beheer met schaapskuddes. Deze toeslag is beschikbaar voor het gebruik van één of meerdere door een herder geleide schaapskuddes;
- beheer van percelen die enkel varend kunnen worden bereikt ('vaarlandtoeslag'). De percelen waar deze toeslag beschikbaar wordt gesteld zijn aangeduid op de vaarlandtoeslagkaart.

6. Binnen de systematiek van het SNL wordt subsidie voor natuur- en landschapsbeheer uitsluitend verstrekt aan eigenaren of erfpachters van terreinen of hun collectieve vertegenwoordiger. Wanneer deze een derde persoon (bijvoorbeeld een pachter of loonwerker) vraagt het beheer uit te voeren, maken zij doorgaans afspraken over de wijze waarop dit beheer wordt uitgevoerd en de vergoeding die hiervoor verstrekt wordt. De provincie is geen partij in deze afspraken. Wij onderhouden een subsidiërelatie met de ontvanger van de subsidie, waartoe ook verantwoording over de besteding van de subsidie behoort. Wanneer in dit hoofdstuk wordt gesproken over 'beheerder', wordt derhalve bedoeld: de ontvanger van de subsidie.

De provincie verstrekt uitsluitend een beheersubsidie aan eigenaren of erfpachters van terreinen of hun collectieve vertegenwoordiger. Geen subsidie wordt verstrekt aan waterleidingbedrijven en publiekrechtelijke rechtspersonen (het Rijk, gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen zoals recreatieschappen), met uitzondering van Staatsbosbeheer. Ook verstrekt de provincie geen subsidie voor het beheer van de "grote wateren" Noordzee, Waddenzee IJsselmeer en het Markermeer; dit beheer is de verantwoordelijkheid van het Rijk.

Kleine, versnipperd gelegen natuurgebieden brengen hogere beheerlasten met zich mee. Om terreinbeheerders te stimuleren om versnipperd gelegen natuurgebieden te ruilen, zodat logischer eenheden ontstaan, hebben wij een aparte subsidieregeling vastgesteld.

4.3. Kaartmateriaal

Het Natuurbeheerplan, dat deel uitmaakt van dit Programma Natuurontwikkeling, bestaat uit drie kaarten: de beheertypenkaart, de ambitiekaart en de vaarlandtoeslagkaart. Deze kaarten zijn van belang voor de subsidiëring van het (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer en worden met enige regelmaat geactualiseerd.

De *beheertypenkaart* geeft alle natuur- en landschapswaarden weer waarvoor wij een beheersubsidie beschikbaar willen stellen. Deze subsidie verlenen wij op grond van de Uitvoeringsregeling Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland (zie paragraaf 4.2.). Elk beheertype kent een beschrijving van, onder andere, de kenmerkende natuur- en landschapswaarden en de eisen die aan het beheer worden gesteld. Een beheerder kan alleen voor financiering van het toegekende beheertype in aanmerking komen. Indien subsidie wordt aangevraagd voor een beheertype dat niet op de beheertypenkaart staat, zal deze subsidieaanvraag worden geweigerd. Van beheerders – ook als zij geen subsidie ontvangen – wordt verwacht dat zij hun beheer richten op de instandhouding van de beheertypen. Per gebied is in beginsel maar één beheertype toegekend. Alleen agrarische beheertypen ('leefgebieden') kunnen over elkaar liggen.

Voor sommige natuurgebieden en agrarische gebieden met natuurwaarden bestaat de ambitie om het huidige gebruik of het beheer te veranderen. Dit is vastgelegd in de *ambitiekaart*. Verschillen tussen de beheertypenkaart en de ambitiekaart laten zien waar verbetering van de natuurkwaliteit gewenst is. De ambitiekaart vormt de basis voor de subsidies voor functieverandering of kwaliteitsimpulsen op grond van de SKNL-regeling (zie paragraaf 3.2.2.). Op enig moment kan de ambitie, zoals vastgelegd in de ambitiekaart, worden bereikt. Op terreinen waar het natuurdoel al is bereikt, is de ambitie om dit type te behouden zal het beheertype op de beheertypenkaart identiek zijn aan dat op de ambitiekaart.

De *vaarlandtoeslagkaart* werd al toegelicht in paragraaf 4.2.

4.4. Beschrijving van leefgebieden

4.4.1. Beheer van het Natuurnetwerk Nederland

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is een duurzaam beschermde en beheerde ecologische structuur. In respectievelijk de beheertypen- en ambitiekaart zijn de natuurdoelen opgenomen en is te zien of sprake is van een ambitie naar een ander natuurdoel. De toegekende beheer- en ambitietypen zijn in overeenstemming met het beheer dat nodig is om de doelstellingen van Natura 2000 en/of de Kaderrichtlijn Water te realiseren.

Soms kent de beheertypenkaart binnen het NNN nog een agrarisch beheertype toe. In deze gebieden is sprake van overgangsbeheer naar het uiteindelijk beoogde natuurbeheer dat in de ambitiekaart is benoemd. Om deze ambitie te realiseren zal met ingang van het Programma Natuurontwikkeling 2022-2026 niet langer agrarisch natuurbeheer binnen het NNN worden gesubsidieerd, met inachtneming van doorlopende subsidiecontracten. Als gevolg van motie 126, aangenomen door Provinciale Staten in november 2017, is het jaar 2018 een 'verkenningjaar', waarin wij over deze motie overleggen met de terreinbeheerders, de agrarische collectieven en LTO-Noord. Wij blijven Provinciale Staten informeren over de resultaten van het verkenningjaar.

In het verleden was het gebruikelijk dat terreinen die vóór 1 december 1977 waren verpacht en waarop sindsdien onafgebroken agrarisch natuurbeheer had plaatsgevonden, op de beheertypenkaart met een agrarisch beheertype werden aangeduid. Gedeputeerde Staten hebben op 24 april 2012 besloten dat dit

'automatisme' vervalt. Ecologische argumenten zijn voor ons doorslaggevend bij het bepalen van het beheertype en de ambitie; niet de eigendomssituatie of de (duur of inhoud van de) pachtovereenkomst.

4.4.2. Beheer van landschapselementen

Sinds 2018 stellen wij subsidie beschikbaar voor het beheer van een aantal landschapselementen: lanen, poelen en kleine historische wateren, historische tuinen, hoogstamfruitboomgaarden en fortterreinen. Dit past binnen de toegenomen aandacht voor landschapsbehoud en de betekenis van karakteristieke landschapselementen voor de biodiversiteit. De landschapselementen waarvoor subsidie kan worden aangevraagd zijn op de beheertypenkaart aangegeven.

4.4.3. Beheer buiten het Natuurnetwerk Nederland: agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Buiten het NNN is het agrarisch natuur- en landschapsbeheer een belangrijk instrument voor het behoud van biodiversiteit, om het eraan bijdraagt dat soorten ook in agrarisch gebied voedsel, bescherming, nest- en voortplantingsgelegenheid kunnen vinden. Bij agrarisch natuur- en landschapsbeheer worden beheermaatregelen ingepast in de agrarische bedrijfsvoering; de agrarische functie blijft leidend en de bestemming wordt niet aangepast. Het SNL onderscheidt vijf zogenaemde 'leefgebieden' voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Binnen de leefgebieden kan subsidie voor agrarisch natuurbeheer worden aangevraagd. Leefgebieden kunnen overlappen. Het gaat om de volgende leefgebieden (in de [viewer](#) kunnen de leefgebieddeelkaarten in detail bekeken worden):

- **Open grasland** (deelkaart b). Dit leefgebied is kenmerkend voor Noord-Holland: open landschappen met veel vochtig en kruidenrijk gras, fijnmazige watergangen en enige opgaande begroeiing, zoals beplanting rond erven of bomenlanen. Een aantal weidevogelsoorten (zoals de grutto en tureluur) zoekt altijd de meest open en natte delen van het landschap en mijdt opgaande begroeiing. Andere soorten zijn tolerant voor (zoals scholtekster, Kievit en wulp) of juist gebaat bij (Noordse woelmuis) aanwezigheid van riet of opgaande begroeiing. Houtduif, torenvalk, roek, kramsvogel en spreeuw maken vooral gebruik van het leefgebied open grasland om voedsel te vinden en te schuilen. Voor een beschrijving van goed weidevogelbeheer: zie kader.

Goed weidevogelbeheer

Ondanks de terugval van de weidevogelpopulatie blijft Noord-Holland nog steeds één van de provincies met de hoogste weidevogeldichtheid. Landschappen met weidevogels hebben zowel een ecologische als cultuurhistorische waarde die bescherming blijft verdienen. De grutto is in 2015 zelfs door de Nederlanders gekozen tot 'nationale vogel' en staat symbool voor biodiversiteit in het landelijk gebied. In een aanzienlijk deel van het NNN en omliggend agrarisch gebied vindt weidevogelbeheer plaats, vaak met de inzet van veel vrijwilligers. Daar waar binnen het NNN gelegen 'reservaten' en aangrenzend agrarisch gebied in samenhang worden beheerd, het waterpeil wordt afgestemd op de weidevogels en predatie wordt tegengegaan, zijn er goede kansen voor een duurzame weidevogelpopulatie. Dit geldt ook voor optimaal beheerde agrarische gebieden. Van groot belang is het creëren van optimale omstandigheden voor foerageren, schuilen, nestgelegenheid en het opgroeien van kuikens. Voor de inrichting en het beheer betekent dit dat weidevogelgebieden een substantiële omvang en openheid

moeten hebben, er voldoende nat biotoop en kruidenrijk grasland moet zijn, aangevuld met laat maaien en nestbescherming. Samenwerking en de inzet van vrijwilligers om beheerders/agrariërs te ondersteunen bij nestbescherming en/of monitoring, zijn onmisbaar. Overigens profiteert hier niet alleen de weidevogel van. Goede omstandigheden voor weidevogels betekent ook meer insecten, gezonder bodemleven, meer variatie in bloemen, grassen en kruiden en een mooi, vitaal en biodivers landschap.

Wij blijven ons inzetten om de kwaliteit van weidevogelgebieden te verbeteren (en stellen hiervoor subsidie beschikbaar), samenwerking (onder andere met de waterschappen) te bevorderen en pilots te ondersteunen (zoals de pilots 'kruidenrijk gras', 'plas-dras' en 'kringlooplandbouw'). Onze ambitie om weidevogels in Noord-Holland te behouden koppelen wij aan de nieuw gestarte programma's Bodemdaling veenweidegebieden en Natuurinclusieve landbouw.

- **Open akker** (deelkaart c). Dit leefgebied bestaat overwegend uit akkers waarop gewassen zoals granen, aardappels, suikerbieten of vollegroendgroenten worden verbouwd, doorsneden met bermen, sloten en meer of minder opgaande begroeiing. Dit is het leefgebied van akkervogels die zich (in zekere mate) hebben aangepast aan de dynamiek van agrarische bedrijfsvoering. Sommige zien we alleen in de zomer in akkerbouwgebieden (trekvoegels zoals de gele kwikstaart en grauwe kiekendief); andere verblijven jaar-rond in Nederland (scholekster, patrijs, blauwe kiekendief, veldleeuwerik) of zijn typische wintergasten (gorzen, ruigpootbuiszard). Akkervogels profiteren van akkers met veel granen en zaden, die op hun beurt muizenpopulaties aantrekken, die weer voedsel verschaffen voor roofvogels.

- **Natte dooradering** (deelkaart d). Dit leefgebied bestaat uit natte elementen binnen het agrarisch cultuurlandschap: sloten, poelen, beken, moerasjes en plas-draspercelen. Natte dooradering houdt echter niet op bij de waterlijn. Ook de oeverlanden, bermen en plas-draszone horen bij dit leefgebied. De geleidelijke overgang van nat naar droog zorgt voor een paaiplaats, foerageergebied of landhabitat voor de verschillende soorten die hier voorkomen.

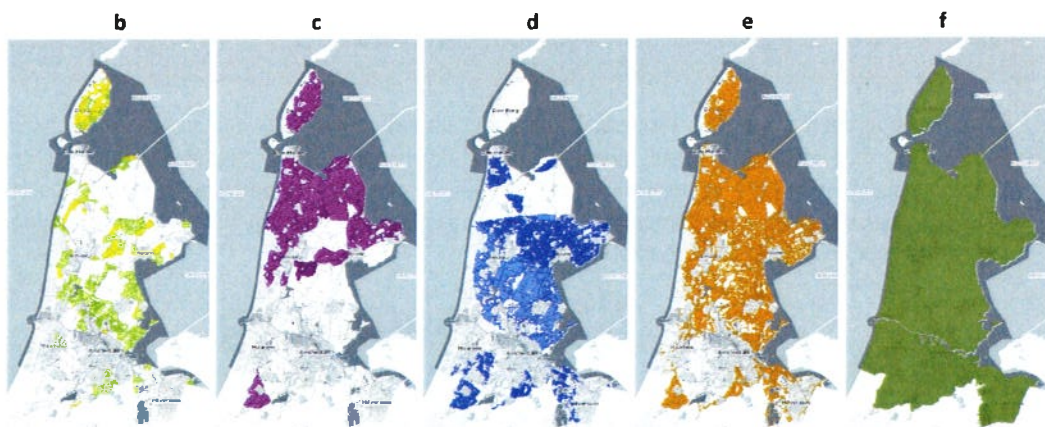

- **Droge dooradering** (deelkaart e). Dit leefgebied is een half-open tot besloten landschap met aan elkaar grenzende (kleinschalige) akkers, graslanden, laanbeplanting, singels, hout- en tuunwallen, heggen en hagen, struweelranden, dijken en slaperdijken, bermen van wegen en paden, steilrandjes en ruigtezomen. In de herfst, winter en het vroege voorjaar zijn stoppelvelden aanwezig. Het leefgebied herbergt soorten die er foerageren, maar ook broedvogels die er broeden maar buiten het leefgebied foerageren. Andere soorten gebruiken de droge dooradering ter oriëntatie in het landschap.

- **Categorie water (agrarisch waterbeheer)** (deelkaart f). Het agrarisch waterbeheer is gericht op het bereiken van een goede toestand van al het water conform de Kaderrichtlijn Water en het realiseren van een robuust, duurzaam en klimaatbestendig watersysteem. Verschillende maatregelen zijn hierbij behulpzaam, zoals het beschikbaar stellen van agrarische gronden voor waterberging bij veel neerslag en het vasthouden van water bij droogte en het verbeteren van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit door groene zuivering (minder belasting met verontreinigende stoffen vanuit de agrarische sector) en duurzaam bodembeheer (minder af- en uitspoeling van nutriënten en bestrijdingsmiddelen).

Waterbeheer

4.5. Beoordeling gebiedsaanvragen van agrarische collectieven

Op grond van artikel 3.4 van de SVNL 2016-2021 moet de subsidieaanvraag (de 'gebiedsaanvraag') van het gecertificeerde agrarisch collectief voldoen aan de beoordelingscriteria zoals die in deze paragraaf zijn opgenomen, inclusief de daarbij aangeduide kaarten. In onze opdracht toetst RVO.nl de gebiedsaanvragen van agrarische collectieven aan conformiteit met Europese regelgeving. Hierbij let RVO.nl op:

- de begrensde leefgebieden (open grasland, open akkerland, natte dooradering, droge dooradering en categorie water) in de kaarten in de bijlage;
- onderstaande tabel (3), die aangeeft welke beheerfuncties en daarmee samenhangende beheermaatregelen opgenomen kunnen worden in de gebiedsaanvraag.

Leefgebied	Beheerfuncties
Leefgebied open grasland	Optimaliseren foerageer-, broed- en opgroeimogelijkheden Creëren nat biotoop
Leefgebied open akker	Creëren foerageergebied Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden
Leefgebied natte dooradering	Optimaliseren foerageer-, broed- en opgroeimogelijkheden Verschralen
Leefgebied droge dooradering	Optimaliseren foerageer-, broed- en opgroeimogelijkheden
Categorie water (agrarisch water-beheer)	Waterberging Verbeteren waterkwaliteit Vernatting Water vasthouden

Tabel 3. Beoordeling gebiedsaanvragen van agrarische collectieven.

4.6. Certificering, toezicht en handhaving

Natuur- en landschapsbeheer vereist betrokkenheid en deskundigheid. Alleen gecertificeerde beheerders komen in aanmerking voor een SNL-subsidie. Door afgifte van een certificaat verklaart de provincie dat een beheerder voldoet aan kwaliteitseisen voor de organisatie en administratie van beheer. De Stichting Certificering SNL verzorgt de certificering namens de provincies.

Samen met de beheerders hebben we een gedeeld belang in het behalen van de beoogde natuurkwaliteit. Door regulier overleg over de beheerplannen en monitoringresultaten, aangevuld met veldbezoeken en andere activiteiten, houden de beheerder en de provincie de vinger aan de pols van de natuurkwaliteit.

De SNL-subsidie wordt verleend voor het uitvoeren van adequaat natuurbeheer, conform de voorwaarden die zijn beschreven in de subsidiebeschikking. Wanneer daartoe aanleiding is kunnen wij de verleende subsidie opschorten, korten of terugvorderen. Het agrarisch natuurbeheer wordt gecontroleerd door de uitvoeringsorganisatie RVO.nl, die ook de betaalverzoeken van de collectieven beoordeelt. Wanneer daartoe aanleiding is kan RVO.nl kortingen opleggen, bijvoorbeeld indien niet wordt voldaan aan de voorwaarden.

De Wet natuurbescherming beschermt zowel soorten als natuurgebieden. Handhaving gebeurt door de Regionale Uitvoeringsdienst Noord-Holland Noord. Momenteel wordt onderzocht op welke wijze de handhaving in natuurgebieden en stiltegebieden – die vaak overlappen – geïntensiveerd kan worden.

4.7. Beheer door recreatieschappen

De recreatiegebieden in onze provincie vormen een groene buffer tussen stedelijke gebieden en bieden ontspanningsmogelijkheden voor bewoners en bezoekers. Van deze mogelijkheden wordt volop gebruik gemaakt; het aantal bezoekers van recreatiegebieden stijgt nog altijd, en de verwachting is dat deze stijging doorzet. Wij participeren, samen met gemeenten, in het bestuur van vijf recreatieschappen: Spaarwoude, Alkmaarder- en Uitgeestermeer, Twiske-Waterland, Groengebied Amstelland en Plassenschap Loosdrecht. Aan het beheer en de ontwikkeling van deze gebieden dragen wij financieel bij. Dit gebeurt echter niet via het SNL, maar via separate bijdragen aan de recreatieschappen.

De recreatiegebieden zijn ongeveer 30 jaar geleden aangelegd, op basis van de recreatiebehoeften van toen. Deze behoeften zijn sindsdien soms veranderd, hetgeen gevolgen kan hebben voor de inrichting en het beheer. Deze blik op de toekomst, in combinatie met de toenemende beheerkosten en de bestuurlijke drukte die deelname aan vijf gemeenschappelijke regelingen met zich meebrengt, dwingt ons kritisch te kijken naar onze rol en positie in de recreatieschappen. Wij werken aan de modernisering van de recreatieschappen. Zo zijn wij uitgetreden uit recreatieschap Geestmerambacht en hebben het voorzitterschap van enkele andere recreatieschappen overgedragen aan gemeenten. Om enerzijds de verdien capaciteit van recreatieschappen

te vergroten, en anderzijds de in de recreatiegebieden aanwezige natuurwaarden beter te beschermen, hebben wij een zorgvuldige beschrijving van de wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN gemaakt. Hierdoor komen de natuur- en recreatiedoelen in de recreatiegebieden beter in balans.

4.8. Nationale Parken

De Nationale Parken Duinen van Texel en Zuid-Kennemerland vormen het visitekaartje van de Noord-Hollandse natuurgebieden en richten zich op natuurbescherming, recreatie, educatie, promotie en onderzoek. Wij beschouwen de Nationale Parken als een waardevol instrument om bewoners en bezoekers van Noord-Holland te betrekken bij hun groene leefomgeving. Om deze reden leveren wij een structurele financiële bijdrage. Voor het overige beschouwen wij de Nationale Parken als zelfstandige organisaties, die naar eigen inzicht kunnen besluiten over hun rechtsvorm en bestuurssamenstelling. Wij zullen gebruik maken van onze bevoegdheid om nieuwe Nationale Parken bij de minister voor aanwijzing voor te dragen wanneer hiervoor draagvlak bij alle betrokken partijen bestaat, de meerwaarde hiervan overtuigend is aangetoond en er sprake is van duurzame financiering.

5. Overzicht van alle projecten

Tabel 4. Gerealiseerde projecten 2018

Project nr.	Projectnaam	Omschrijving	Trekker
GV15	Groene Uitweg: Fietsbrug Nigtevecht (recreatie)	Fietsers (en dieren) kunnen in 2018 bij Nigtevecht het Amsterdam-Rijnkanaal oversteken. De fietsbrug zorgt voor meer recreatiemogelijkheden en betere bereikbaarheid.	Provincie Noord-Holland
GV31	Pilot Veenslib (natuur en water)	Er is onderzocht of het veenslib uit de Loosdrechtse plassen verwerkt en toegepast kan worden als bouwstof langs een (vervallen) legakker om deze te versterken zodat deze voorzien zijn van robuuste, stabiele oevers die middels rietvegetatie een natuurlijke bescherming tegen afslag hebben.	Plassenschap Loosdrecht
GV47	Groene Uitweg: Herstel Spiegel en Blijkpolderplas en Wijde Blik (recreatie en natuur)	De Wijde Blik en de Spiegelplas zijn twee van de grotere plassen in het Vechtplassengebied. Natuurmonumenten heeft hier maatregelen genomen om de toegenomen recreatiedruk te laten samengaan met de natuur(ontwikkeling).	Natuurmonumenten
KL12	Tuinen van West (recreatie)	Tussen Amsterdam-West en Spaarnwoude liggen de Tuinen van West. Stadsdeel Nieuw-West heeft het gebied aantrekkelijk gemaakt door verschillende vormen van recreatie die passen bij de karakter van het gebied te realiseren.	Gemeente Amsterdam
KL33	Groene As: Amsterdamse Bos (natuur)	Natuurverbinding in de natuurzone van het Amsterdamse Bos; de Zuidelijke oeverlanden van de Nieuwe Meer, de Amstelveense Poel en het Schinkelbos.	Gemeente Amsterdam
KL40	Camping Vafamil (natuur)	Omvorming van het Vafamilterrein langs de Zeeweg in Overveen tot natuurgebied.	Provincie Noord-Holland
LH24	Kwaliteitsverbetering bestaande plas-dras percelen Wormer- en Jisperveld	Natuurmonumenten zal een bijdrage vanuit de <u>natuurcompensatie</u> gebruiken voor de aanleg van een aantal plas-draspercelen.	Natuurmonumenten
NHN03	Hanenplas (natuur)	De natuur in de Hanenplas krijgt de komende jaren een impuls. Er wordt een natuurgebied van 55 ha NNN ingericht.	Provincie Noord-Holland
NHN12	Wandelnetwerk Kop van Noord-Holland (recreatie)	De gemeenten Den Helder, Hollands Kroon en Schagen hebben het wandelnetwerk Kop van Noord-Holland gevormd tot een netwerk met 370 km aan nieuwe wandelroutes en paden.	Gemeenten Den Helder, Hollands Kroon en Schagen

Tabel 5. Lopende projecten in de programma's Gooi- & Vechtstreek en Oostelijke Vechtplassen (incl. Groene Uitweg)

Nr.	Project nr.	Projectnaam (doel)	Omschrijving	Fase (fase vorig PMG)	Trekker
<i>Deelgebied 1: Diemerscheg</i>					
1	GV08	Fietspad over de Gaasp (recreatie)	Aanleg van een fietsbrug langs de A9 over de Gaasp. De fietsbrug over de Gaasp zal de Gaasperplas en het Diemberbos verbinden en is ook toegankelijk voor wandelaars. Hiermee wordt ook de verbinding tussen IJburg en Amsterdam- Zuidoost verbeterd.	Realisatie (realisatie)	Groengebied Amstelland (uitvoering door Rijkswaterstaat)
2	GV10	Holendrecht polder (natuur)	Het project is gerealiseerd in 2017. Dit is gemeld in het PMG 2018-2022. Er blijken nog een aantal kleine aanpassingen uitgevoerd te moeten worden en dit loopt tot en met 2019, vandaar dat project in deze tabel staat	Nazorgfase (gerealiseerd)	Provincie Noord-Holland

3	GV12	Studieprojecten Diemerscheg (natuur)	Langs het IJmeer tussen Diemen en Muiden wordt het natuurgebied 'Baai van Ballast' gerealiseerd. Het natuurgebied wordt onderdeel van de Waterlandtak, een natuurverbinding tussen het Naardermeer en het IJmeer/Diemerbos. De Gemeenschapspolder wordt als NNN ingericht.	Plan (studie)	Provincie Noord-Holland
4	GV14	Diemerbos fase 2 (natuur en recreatie)	Met de realisatie van het investeringsplan Diemerbos fase 2 wordt de recreatieve toegang vanuit Amsterdam naar het landelijk gebied vergroot met nieuwe fietspaden en landschappelijke maatregelen. Daarnaast wordt het Diemerbos gekoppeld aan het NNN.	Realisatie (realisatie)	Stuurgroep Diemerbos
5	GV30	Natuurboog (natuurverbinding)	Aanleg van ecologische verbindingen in de zone tussen het Diemerbos en de Hollandrechtterpolder.	Realisatie (realisatie)	Gemeente Amsterdam
7	GV66	GU: Gaasperplas Centraal (recreatie)	Versterking infrastructuur van en naar de fietsroutes rond de Gaasperplas, als versterking van de Oost-Westverbindingen tussen de Amstel- en Diemerscheg.	Studie/plan (subsidie)	Groengebied Amstelland
Deelgebied 2: Naarden buiten de Vesting					
8	GV04	Groene Uitweg: Naarden buiten de Vesting (natuur en recreatie)	Afronding projecten wandelpad, herstel en behoud schootsvelden, Gooimeertak en agrarische structuurversterking.	Realisatie (realisatie)	Regio Gooi en Vechtstreek
9	GV13	Groene Uitweg: Agrarische structuurverbetering en boerderijverplaatsingen (natuur, agrarische structuurverbetering)	In het agrarisch kerngebied van de noordelijke Vechtstreek vindt een grootschalige kavelruil plaats om zowel de agrarische structuur te verbeteren, als de natuur bij het Naardermeer te versterken.	Realisatie (realisatie)	Provincie Noord-Holland
10	GV57	Groene Uitweg: Binnendoorvaarverbinding (recreatie)	Aanleg van een nieuwe vaarverbinding tussen de Naardertrekvaart en het Gooimeer.	Plan (plan)	Provincie Noord-Holland
11	GV58	Groene Uitweg: Naardertrekvaart (recreatie)	Capaciteitsvergroting van de Naardertrekvaart is noodzakelijk tussen de voorgenomen aantakking van de aan te leggen Binnendoorvaarverbinding en Naarden Vesting.	Plan (studie)	Regio Gooi en Vecht, gemeente Gooise Meren
12	GV59	Groene Uitweg: Passantenhaven (recreatie)	De bestaande havenkom grenzend aan Naarden Vesting wordt vergroot om een aantal aanlegplaatsen voor passanten te realiseren. Ook worden bijpassende voorzieningen aangelegd.	Plan (studie)	Regio Gooi en Vecht, gemeente Gooise Meren
13	GV69	Groene Uitweg: Verder met de Vesting Muiden (landschap, recreatie, agrarische structuurverbetering)	Herstel en verbetering Vesting Muiden en de zuidelijke schootsvelden, verleggen Mariahoeveweg en agrarisch beheer Schootsvelden	Realisatie (plan)	Regio Gooi en Vechtstreek
Deelgebied 3: Robuust Naardermeer en Noordelijke Vechtstreek					
14	GV11	NNN schil Naardermeer (natuur)	In de randzone van het Naardermeer wordt 103 hectare ingericht om natuurwaarden in en rond het Naardermeer te versterken en het natuurgebied te verbinden met de Vecht.	Plan (plan)	Provincie Noord-Holland
9	GV13	Groene Uitweg: agrarische structuurverbetering en boerderijverplaatsingen (natuur, agrarische structuurverbetering)	In het agrarisch kerngebied van de noordelijke Vechtstreek vindt een grootschalige kavelruil plaats om zowel de agrarische structuur te verbeteren, als de natuur bij het Naardermeer te versterken.	Realisatie (realisatie)	Provincie Noord-Holland
15	GV32	Groene Uitweg: Rondje Naardermeer (recreatie en natuur)	Het project bestaat uit de ontsnippering van de spoorlijn Hilversum -Weesp door realisatie van een tunnel voor fietsers, wandelaars en fauna en de aanleg van een nog te bepalen aantal passages onder de spoorlijn door.	Realisatie (realisatie)	Provincie Noord-Holland

16	GV62	NNN Waterlandtak-Oost (natuur)	Realisatie van 42 hectare natuur.	Studie (studie)	Provincie Noord-Holland
Deelgebied 4: Oostelijke Vechtplassen					
17	GV16	Verwerving en inrichting 't Hol (natuur)	In 't Hol, een bestaand natuurgebied in de Oostelijke Vechtplassen, worden de laatste agrarische percelen verworven en ingericht voor de natuur.	Plan (studie)	Provincie Noord-Holland
18	GV19	Horstermeerpolder (natuur)	Voor de Horstermeerpolder wordt een plan gemaakt met natuurontwikkeling als doel	Plan (studie)	Provincie Noord-Holland
19	GV27	Vuntus (natuur en water)	De Vuntus, het natuurgebied in de Oostelijke Vechtplassen ten noorden van Oud Loosdrecht, krijgt een kwaliteitsimpuls. De provincie investeert in waterkwaliteit (verdroging) en natuur (inrichting 140 ha).	Realisatie (realisatie)	Natuurmonumenten
20	GV34	Groene Uitweg: Faunapassages N201 (natuur)	De provincie wil onder de N201 meerdere faunapassages aanleggen, zodat de otter en andere dieren zich veilig van de Kortenhoefse Plassen naar natuurgebied de Wijde Blik kunnen verplaatsen.	Plan (plan)	Provincie Noord-Holland
21	GV39	Groene Uitweg: Fiets-, wandel- en ruiterspaden (recreatie)	Het programma fiets-, wandel- en ruiterspaden bestaat uit 8 wandelpaden, 8 fietspaden, 5 ruiterspaden, 2 recreatieve voorzieningen en routebebording.	Realisatie (realisatie)	Diverse gemeenten
22	GV63	Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen (natuur en recreatie)	Uitvoeringsprogramma van het gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen. Het bevat alle projecten die bijdragen aan de drie sporen: (1) ontwikkelen vrije tijdslandchap, (2) versterken ecologische waarden en (3) transitie van de recreatiesector.	Studie (studie)	Provincie Noord-Holland
23	GV65	GU: Fiets- en wandelverbindingen Horstermeerpolder (recreatie)	Versterken van de recreatieve mogelijkheden zuidkant Horstermeerpolder, met Fietspontje, fietspad en mogelijke voorzieningen voor recreatieve ontsluiting NERAggebouw.	Plan (plan)	Provincie Noord-Holland
Deelgebied 5: 't Gooi/De Kampen					
24	GV06	Toelopen natuurbrug Laarderhoogt (natuur)	De ecologische toelopen van de Natuurbrug Laarderhoogt worden ingericht. Bij de inrichting wordt bosterrein omgevormd naar open landschap met heide, open zand, poelen en schraalgrasland. Hiervoor is een gebiedsproces opgestart.	Plan (realisatie)	Goois Natuurreservaat
25	GV24	NNN De Kampen (natuur)	De Kampen is een polder, gelegen ten zuidoosten van de A27 bij Blaricum. In dit gebied wil de provincie 98 hectare natuur realiseren in de vorm van weidevogelgrasland.	Plan (plan)	Provincie Noord-Holland
26	GV29	Verbinding Hoorneboeg (natuur)	De natuurverbinding en toelopen aan weerszijden van de Natuurbrug Zwaluwenberg worden opnieuw ingericht, waarbij bos wordt omgevormd naar een open landschap met heide, open zand, schraalgrasland en poelen.	Plan (realisatie)	Gooi Natuurreservaat
27	GV36	Natuurontwikkeling Huydecoopersweg (natuur, waterberging en recreatie)	Na afronding van de (water)bodemsanereringen in het kader van Plan Anna's Hoeve wordt een gebied nabij de A27 in Hilversum ingericht als permanente oplossing voor waterberging van extreme waterhoeveelheden binnen het stedelijk watersysteem.	Plan (plan)	AGV/Waternet
28	GV48	De Groene Schakel (natuur)	Ecologische en recreatieve herinrichting van de gebieden Anna's Hoeve en Monnikenberg, alsmede de inpassing van de infrastructuur door middel van grondwallen en schermen.	Plan (plan)	Provincie Noord-Holland
29	GV53	Ontsnippering 't Gooi (ecologische verbindingen)	Aanleg van 5 ecologische verbindingen en faunapassages op diverse plaatsen in 't Gooi.	Plan (studie)	Provincie Noord-Holland

30	GV54	Natuurontwikkeling Dassenveld (natuur)	Ontpachting en inrichting t.b.v. natuur van 8 ha gras en bouwland, nabij een natuurverbinding, onderdeel van de NNN.	Studie (studie)	Provincie Noord-Holland
----	------	--	--	-----------------	-------------------------

Tabel 6. Projecten, getrokken door de provincie Noord-Holland

<i>Studiefase</i>					
Nr.	Project Nr.	Projectnaam	Omschrijving	Trekker	(fase vorig PMG)
1	AGV45	Programmacoördinatie	Coördinatie van het gehele programma Groene Uitweg.	Provincie Noord-Holland (n.v.t.)	
2	KL16	Weidse Polders (natuur)	De Weidse Polders (NNN) is al voor een groot deel verworven en (deels) ingericht. De provincie onderzoekt hoe de resterende opgave gerealiseerd kan worden.	Provincie Noord-Holland (studie)	
3	KL26	Nieuwe Strandwal (natuur en water)	De Nieuwe Strandwal is een gebiedsontwikkelingsproject tussen Heiloo en Castricum. Doel van het deelprogramma Groen is de realisatie van projecten op het gebied van natuur, water, landschap en recreatie. De provincie zet zich hierbij in voor de natuur- en waterprojecten.	Provincie Noord-Holland (studie)	
4	LH07	FES Verbraking Westzaan (natuur)	In de polder Westzaan is het plan om, via de Nauernasche Vaart, brak water uit het Noordzeekanaal het Guisveld (in het noorden van de polder) en het Euverenweggebied (direct ten zuiden van het Guisveld) in te laten.	Provincie Noord-Holland (studie)	
5	LH08	Dijkversterking Hoorn-Amsterdam (natuur, landschap, recreatie en natuurcompensatie)	Het HHNK versterkt de komende jaren de Markermeerdijken tussen Hoorn en Amsterdam. Voor de provincie is het van belang dat de dijkversterking goed in het landschap past. Ook wil de provincie hierbij de kansen voor natuur en recreatie benutten.	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (studie)	
6	LH25	Ontsnippering Bereikbaarheid Waterland	Het project richt zich vooral op het verbeteren van de doorstroming van het verkeer, maar waar mogelijk wordt ook de ecologische ontsnippering meegenomen.	Provincie Noord-Holland (studie)	
7	NHN14	Huisduinerpolder (natuur)	De Huisduinerpolder is een drassige polder, grenzend aan de fortgracht van Fort Erfprins in Den Helder. De polder maakt deel uit van het NNN. De provincie wil de brakke natuur in dit gebied versterken.	Provincie Noord-Holland (studie)	
8	NHN15	Schagen Kolhorn (natuur)	Langs de verbinding Schagen-Kolhorn liggen een aantal restant NNN opgaven. Hier wordt een aantal stapstenen gerealiseerd, die begrensd worden als NNN.	Provincie Noord-Holland (plan)	
9	NHN17	Zandpolder (natuur)	Tussen Callantsoog en Groot Keeten ligt de Zandpolder. Aanvullend op de reeds ontwikkelde natuur zal hier nog circa 30 ha. natuur worden aangelegd.	Landschap Noord-Holland (studie)	
10	NHN18	Uitlandsche Polder (natuur)	Ten noorden van het natuurgebied het Zwanenwater ligt de Uitlandsche polder. Van de natuuropgave in deze polder heeft Natuurmonumenten al een groot deel gerealiseerd. Aansluitend daarop zal nog circa 38 ha natuur worden ontwikkeld.	Natuurmonumenten (studie)	
<i>Planfase</i>					
1	KL14	Binnenduinrand Egmond (natuur)	In de binnenduinrand van Egmond wordt natuur gerealiseerd. Hiermee wordt het NNN versterkt. Er is al 27 hectare ingericht; er wordt nog ca. 14 hectare gerealiseerd.	Provincie Noord-Holland (plan)	

2	KL27	PARK21 (recreatie en water)	De gemeente Haarlemmermeer legt de komende 15 tot 20 jaar Park 21 aan (1000 ha). Het project dient meerdere doelen: verbetering waterkwaliteit en duurzaamheid, landschap, recreatie, landbouw en leisure.	Gemeente Haarlemmermeer (plan)
3	KL30	Groene AS Bovenlanden (natuur)	Aankoop en inrichting van 13 ha 'stepping stones', verdeeld over 7 projecten.	Stichting Bovenlanden Aalsmeer (realisatie)
4	KL32	Groene AS door Aalsmeer (natuur)	Realisatie Uitvoeringsprogramma Groene AS Aalsmeer: aankoop en inrichting van bovenlandjes, aanleg van natuurvriendelijke oevers, faunapassages, etc.	Gemeente Aalsmeer (realisatie)
5	LH23	Natuurvriendelijke oevers IJperveld (natuur)	In het IJperveld wordt ruim 8 km natuurvriendelijke oevers gerealiseerd die de natuurwaarden in en langs het water vergroten, de waterkwaliteit verbeteren en het afkalven van percelen stoppen.	Landschap Noord-Holland (plan)
6	NHN16	Boskerpark (natuur)	Tussen Callantsoog en Groote Keeten wordt het Boskerpark ontwikkeld. Naast een complex voor verblijfrecreatie zal 19 hectare natuur worden aangelegd.	Provincie Noord-Holland (plan)
7	NHN28	Fietspad Wierdijk (recreatie)	Het project 'Het Wier van Wieringen' beoogt door het herstellen, herontwikkeling en ontsluiten van een aantal iconen (Wierdijk, Wierschuur, Zuiderzeekeet, Fietspad) de verhalen over 'Het Wier van Wieringen' beleefbaar te maken en daarmee een economische impuls aan de waddenkust van Noord-Holland en aan de Polder Waard Nieuwland in het bijzonder te geven. Het project 'Wierdijk', is onderdeel van het project 'Het Wier van Wieringen'.	Provincie Noord-Holland (plan)
8	PNH22	Herstelmaatregelen Natura 2000 (natuur)	Naast de PAS herstelmaatregelen moeten er ook herstelmaatregelen in de Natura 2000-gebieden worden uitgevoerd welke niet gekoppeld zijn aan het PAS.	Diverse terreinbeheerders
Realisatiefase				
1	AGV35	Monitoring Natuurbrug Laarderhoogt (natuur)	Vaststellen functioneren voor de doelsoorten, inzicht verkrijgen in de effecten van het recreatief medegebruik op het gebruik van de natuurbrug door de fauna en advies over inrichting en beheer om gebruik door de doelsoorten te optimaliseren.	Provincie Noord-Holland (plan)
2	AGV40	Groene Uitweg: Stelling van A-Nieuwe Hollandse Waterlinie (cultuur)	Projecten met als doel het behoud van en stimulering van het bezoek aan en het gebruik van het waardevolle cultureel erfgoed Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie.	Provincie Noord-Holland (realisatie)
3	AGV57	Groene Uitweg: Stelling van Amsterdam, Fort Abcoude en omgeving (recreatie)	Verbetering van de omgevingskwaliteit en de recreatieve ontsluiting van Fort Abcoude.	Provincie Noord-Holland (studie)
4	GV42	Groene Uitweg: Gebiedscoördinatie en projecten (landbouw)	De gebiedscoördinator begeleidt, informeert en ondersteunt agrarische ondernemers bij hun initiatieven in het kader van de Uitvoeringsregeling voor de agrarische sector Groene Uitweg.	Agrarische Natuur en Landschapsvereniging Vechtvallei (realisatie)
6	KL07	Uitbreiding Geestmerambacht (recreatie)	Het recreatiegebied Geestmerambacht ten noorden van Alkmaar wordt uitgebreid. Er worden nieuwe fiets- en wandelpaden aangelegd en er komt een nieuwe vaarverbinding ten noorden van Sint Pancras. Ook wordt een natuurpark van 24 ha aangelegd.	Recreatieschap Geestmerambacht (realisatie)
7	KL17	Harger en Pettemerpolder (natuur)	Vlak achter de Hondsbossche Zeewering ligt de Harger- en Pettemerpolder (Natura 2000). Hier wordt omzetting van landbouw naar natuur bevorderd en worden afspraken gemaakt over natuurontwikkeling en natuurbeheer.	Provincie Noord-Holland (realisatie)

8	KL22	Houtrak (natuur en recreatie)	De gemeente Haarlemmerliede & Spaarnwoude wil in de Houtrakpolder natuur en recreatieve voorzieningen realiseren. Het basisontwerp voor de tijdelijke inrichting wordt aangepast, waarbij rekening wordt gehouden met andere gebiedsontwikkelingen, zoals de Visie Noordzeekanaalgebied 2040.	Gemeente Haarlemmerliede & Spaarnwoude en Staatsbosbeheer (realisatie)
9	KL38	Waterrijk en Zanderij Castricum (natuur)	Bij project Waterrijk aan de binnenduinstrand bij Egmond Binnen richt PWN 2,5 ha NNN in, zodat de omliggende NNN-terreinen een eenheid worden. Zanderij Castricum ligt aan de binnenduinstrand bij Castricum. Hier richt PWN 7,5 ha NNN in.	PWN (realisatie)
10	NHN01	Waal en Burg (natuur)	Waal en Burg is een belangrijk weidevogelgebied op Texel. Hier wordt een aaneengesloten natuurgebied van 490 ha gerealiseerd, waarmee wordt bijgedragen aan het NNN.	Provincie Noord-Holland (realisatie)
11	NHN06	De Bol (natuur)	In het oosten van Texel ligt natuurgebied De Bol. Natuurmonumenten onderzoekt de haalbaarheid om landbouwgrond te verwerven om natuurdoelen optimaal te kunnen realiseren.	Natuurmonumenten (realisatie)
12	NHN23	Polder Waard Nieuwland (natuur en recreatie)	Aan de Polder Waard Nieuwland (480 ha) wordt een ecologische en recreatieve impuls gegeven. Er wordt 23 ha natuur aangelegd gecombineerd met de opvang van water. Daarnaast wil de provincie een fietspad van ca. 7 km aanleggen over de Wierdijk.	Provincie Noord-Holland (realisatie)
13	NHN26	Koopmanspolder (natuur)	De inrichting is in 2016 gerealiseerd. Na de inrichting zijn er afspraken over beheer gemaakt met de Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer West-Friesland, vandaar dat dit project weer terug is gekomen in het PNO.	Provincie Noord-Holland, RWS en HHNK
14	PNH21	Herstelmaatregelen Programma Aanpak Stikstof in Natura 2000 (natuur)	De PAS-maatregelen worden getroffen om de Natura 2000 doelen te realiseren. De maatregelen worden verspreid over de komende jaren uitgevoerd en moeten in juli 2021 klaar zijn.	Diverse terreinbeheerders
Overige processen				
1	PNH05	Vorbereidingskosten Verbinden en ontsnipperen (natuur)	Analyse en aanpak knelpunten in natuurverbindingen. Het betreft met name knelpunten als gevolg van provinciale wegen.	Provincie Noord-Holland (n.v.t.)
2	PNH06	Studiefase NNN en Recreatie	Procesgeld voor voorbereiding projecten uit het programma. Het gaat hierbij om procesgeld voor diverse gebiedsprocessen o.a. in Laag-Holland, Oostelijke Vechtplassen en Amstelmeer.	Studie (studie)
3	PNH15	Restantopgaven NNN	In dit proces zitten de nog in te richten en/of te verwerven gronden opgenomen die niet in projecten gerealiseerd worden.	Provincie Noord-Holland (studie)
4	PNH23	Aanvullende grondkosten	Dit proces is ingesteld om inzichtelijk te houden welke aanvullende kosten buiten de reguliere processen geïnvesteerd worden.	Provincie Noord-Holland (studie)

Tabel 7. Natuurcompensatie (zie paragraaf 2.3. voor een toelichting)

Project Nr.	Projectnaam	Omschrijving	Trekker
AGV55	Natuurcompensatie Landgoed Terra Nova	Stichting Landgoed Terra Nova wil een bestaande buitenplaats ontwikkelen. Ter compensatie worden verscheidene maatregelen getroffen, waaronder 674 m ² NNN en mitigerende maatregelen zoals het aanleggen van vleermuisvriendelijke verlichting.	Stichting Landgoed Terra Nova Loenen aan de Vecht
AGV56	Natuurcompensatie Scouting Laren	Uitspraak Raad van State bepaalt dat de gemeente een alternatieve locatie voor de activiteiten van Scouting Laren dient te zoeken. Indien de activiteit niet meer op de nu beoogde locatie wordt gerealiseerd, zal de huidige natuurcompensatieplicht mogelijk vervallen.	Gemeente Laren
GV26	Natuurcompensatie A1-A6-A9	Rijkswaterstaat verbreedt de komende jaren de snelwegen tussen Schiphol, Amsterdam en Almere. Hierdoor wordt 62,2 ha NNN en 111 ha weidevogelleefgebied aangetast. Als compensatie wordt 113,2 ha nieuwe natuur gerealiseerd en 22 ha kwaliteitsverbetering binnen bestaande NNN gerealiseerd. T.b.v. de 111 ha weidevogelleefgebied wordt 1,3 miljoen euro beschikbaar gesteld voor beheermaatregelen in het gebied.	Rijkswaterstaat
KL01	Natuurcompensatie Gasopslag Bergermeer	Het bedrijf Taqa Energy legt ondergrondse gasopslag aan onder de Bergermeer. Omdat dit leidt tot 30 ha natuurschade, moet TAQA 30 ha natuur compenseren. Het gaat om een blijvend nieuw natuurgebied voor weidevogels.	TAQA
KL19	Natuurcompensatie Fietspad Castricum Akersloot	De gemeente Castricum heeft een fietspad aangelegd in een weidevogelleefgebied tussen Castricum en Akersloot. Omdat de aanleg tot verstoring van de weidevogels leidt compenseert de gemeente dit met de aanleg van 7,7 ha natuur.	Gemeente Castricum
LH21	Natuurcompensatie Waterrijk Oosthuizen	Voor de bouw van de woonwijk Waterrijk bij Oosthuizen wordt weidevogelleefgebied aangetast. Als natuurcompensatie zal het NAM terrein worden ingericht als weidevogelleefgebied.	Gemeente Zeevang
NHN04	Natuurcompensatie Westfriisiaweg	Bij de aanleg van de Westfriisiaweg (N23) wordt een weidevogelleefgebied en een aantal natuurverbindingen doorkruist. Compensatie vindt plaats door bij de A7 bij Hoorn natuurvriendelijke oevers en een ecologische stapsteen te realiseren.	Provincie Noord-Holland
NHN22	Natuurcompensatie Bedrijventerrein Kolksluis te 't Zand	Bedrijventerrein Kolksluis breidt uit. Natuurcompensatie t.b.v. 3,5 ha weidevogelleefgebied bestaat uit: aanleg 3,5 ha waterberging en 2 ha inrichting compensatiegrond.	Gemeente Schagen
NHN25	Natuurcompensatie Windpark Wieringermeer	Windkracht Wieringermeer gaat een windmolenpark aanleggen in de polder Wieringermeer. Vier windmolens zijn gepland in het Robbenoordbos (NNN), waarbij 1,9 ha bos verdwijnt en 1,4 ha bos wordt gekapt. Als compensatie voor het bos dat verdwijnt, zal Nuon een perceel van 3,9 ha aansluitend op het Robbenoordbos aankopen en inrichten als natuur. De 1,4 ha die gekapt wordt, wordt opnieuw ingericht.	Nuon Windpark Wieringermeer BV

6. Financiën

[volgt in definitieve Programma Natuurontwikkeling]

7. Kaarten

Het Programma Natuurontwikkeling bevat een aantal interactieve kaarten. Interactieve kaarten zijn (digitale) producten, waarin behalve de kaart ook een aantal gereedschappen ter beschikking wordt gesteld om de kaart nader te bestuderen (zoals het 'aan' of 'uit' zetten van kaartlagen, inzoomen of nadere informatie opvragen).

Hierna staan de verschillende kaarten toegelicht. Via de weblinks kunt u de kaarten bekijken. U kunt de interactieve kaarten ook inzien via de algemene website van de provincie Noord-Holland: www.noord-holland.nl. Als u op deze website bent, ziet u bovenaan de pagina een aantal thema's. Via het thema 'Over de Provincie' komt u op een pagina waar u 'Interactieve kaarten' kunt aanklikken.

Kaarten van het Natuurbeheerplan (zie paragraaf 4.3. voor een nadere toelichting)

<https://maps.noord-holland.nl/GeoWeb51HTML5/index.html?viewer=nbp>

Via de knop kunt u 'De kaartlagenlijst tonen' aanklikken. Dan ziet u aan de linkerkzijde een legenda. Hier kunt u het 'Natuurbeheerplan 2019' actief maken door op het vakje ervoor te klikken, er komt dan een '✓' te staan. Onderdeel van het 'Natuurbeheerplan 2019' zijn de kaarten:

Kaart 1 Beheertypenkaart

Kaart 2 Ambitiekaart

Kaart 3 Vaarlandtoeslag-kaart

Deze kunt u actief maken door op het vakje ervoor te klikken. Wilt u Kaart 3 bekijken, dan adviseren wij u om kaart 2 en 1 uit te zetten.

Kaart met alle groenprojecten in het Programma Natuurontwikkeling

<http://maps.noord-holland.nl/groenprojecten/desk.htm>

De provincie streeft ernaar dat alle Noord-Hollanders snel in het groen kunnen zijn en zet zich in voor het behoud van leefgebieden van dieren en planten. Daarvoor voert de provincie samen met partners een groot aantal projecten uit. Deze projecten vindt u op deze kaart.

Voortgangkaart Natuurnetwerk Nederland

<https://maps.noord-holland.nl/GeoWeb51HTML5/index.html?viewer=nbp>

De voortgangkaart laat zien hoe het staat met de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland. U vindt deze kaart bij de interactieve kaart 'Natuurbeheerplan'. Als u in de legenda naar beneden scrolt, dan komt u 'Voortgangkaart' tegen. Als u deze actief maakt en op de '+' klikt links van de tekst, klapt er een volgend niveau uit, deze heet ook 'Voortgangkaart'. Als u op het symbooltje voor deze titel klikt, dan klapt deze uit en kunt u de diverse legendatypen zien:

- kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur (lichtgroen)
- Natuurnetwerk gerealiseerd (donkergroen)
- niet verworven en niet ingericht (rood)
- verworven, niet ingericht (oranje)

Kaart plangebied Groene Uitweg

